

MÄLARDALENS HÖGSKOLA

ISB

Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap

Hur sker integreringen av särskoleelever på en högstadieskola?

Helena Arfvidsson och Maud Florén

Magisterutbildning
med inriktning mot skolutveckling

VT 2007

Handledare: Laila Niklasson

Examinator: Bosse Jonsson

SAMMANFATTNING

Författarens namn: Helena Arfvidsson och Maud Florén

Titeln på examensarbetet: Hur sker integrering av särskoleelever på en högstadieskola?

Årtal: 2007

Antal sidor: 42

Kort sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka hur integreringen av särskoleelever går till på en högstadieskola. Vi har intervjuat skolpersonal, elever och föräldrar om deras uppfattning. Skolpersonalen menade att den integrering som finns fungerar bra men att det finns utvecklingsmöjligheter.

Särskoleklasserna är lokalintegrerade på högstadieskolan. Eleverna var nöjda med att få vara tillsammans med andra elever som i första hand inte tillhör särskolan. Denna individintegrering skedde på rasterna och vid särskilda arrangemang som genomfördes på skolan. Föräldrarna var nöjda med den lokalintegrering som fanns och önskade ingen individintegrering i grundskoleklass. Slutsatsen är att lokalintegrering vid en högstadieskola förefaller vara en god förutsättning för individuell individintegrering vid speciella tillfällen men att det successivt måste till en adekvat fortbildning av skolpersonal, både pedagoger och assistenter.

Nyckelord: integrering, särskoleelever, grundskola

FÖRORD

Vi vill tacka alla som hjälpt oss, direkt eller indirekt, med vår uppsats. Det har varit ett intressant och spännande arbete, som har givit oss nya erfarenheter, både teoretiska och praktiska, och nya kontakter med både elever och skolpersonal. Ett stort tack till vår tålmodiga handledare och till våra underbara familjer, som suportat vårt arbete, kvällar som helger.

Västerås i februari 2007

Helena och Maud

1. INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Begreppsdefinitioner	8
1.4 Diskussion i massmedia	9
2. SKOLANS UTVECKLING OCH STYRDOKUMENT	11
2.1 Skolhistorik.....	11
2.2 Skolans kultur och tradition under 1900-talet	12
2.3 Styrdokument	12
3. TIDIGARE STUDIER	14
3.1 En skola för alla?	14
3.2 I särskola eller grundskola?	14
3.3 I särskolan på prov?	14
3.4 Varför ökar antalet elever i särskolan?	14
3.5 Underlätta integration?	15
3.6 Attityd till integrering	15
4. TEORETISK REFERENSRAM	17
4.1 Systemteori	17
4.2 Individen och miljön.....	18
4.3 Eleven i centrum.....	19
5. METOD	21
5.1 Motivering till metod val	21
5.2 Urval	21
5.3 Arbetsgång	22
5.4 Bearbetning av material.....	23
5.5 Tillförlitligheten	23
5.6 Etik	23
6. REDOVISNING AV RESULTAT	24
6.1 Rektor och studie- och yrkesvägledare.....	24
6.2 Särskolepedagoger.....	25
6.3 Elever.....	27
6.4 Föräldrar	28

7. DISKUSSION	30
7.1 Personalen på grundsärskolans syn på integrering av särskoleelever i grundskolan	30
7.2 Elever på grundsärskolans syn på integrering	30
7.3 Föräldrarnas syn på integrering	31
7.4 Lever skolan upp till styrdokumentens intentioner?.....	32
7.5 En Skola för alla?	32
7.6 Kan alla inkluderas?	33
7.7 Effekter av skolutveckling	34
7.8 Reflektion över genomförandet och framtida forskning	34
 REFERENSLITTERATUR	 36

Bilagor:

Bilaga 1. Modell för individens samspel med miljön, en helhetsstruktur enligt Kylén

Bilaga 2. Modell för skolutveckling, Stoll & Flink

Bilaga 3. Brev till personal

Bilaga 4. Brev till föräldrar

Bilaga 5. Frågeguide elever

Bilaga 6. Frågeguide föräldrar

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Alla har vi egna erfarenheter av att vara elev i skolan, gammal som ung. Synen på pedagogik, metodik och inlärningsmetoder har varierat över tid. Alla har olika förutsättningar att ta till sig och förvalta kunskaper. Acceptansen för olikheter har varierat i det svenska samhället. En känsla som vi har är att acceptansen för olikheter var större i början av 1900-talet. I de tidigare betygssystemen fick alla elever ett betyg då de slutade grundskolan, även om det var ett lågt betyg så var det ett betyg.

De ungdomar som inte bedömdes av samhället att klara av att gå i den vanliga skolan placerades på institutioner och vårdhem. Man kan ju fråga sig om det var rätt eller fel. Den som ansågs handikappad i början av förra seklet kanske inte är det idag och tvärtom. Vi menar att elever i dagens skola inte blir lidande om de t.ex. har syn- eller hörselnedsättningar. Tack vare en väl utbyggd skolhälsovård uppdagas sådana handikapp tidigt och eleverna får hjälpmedel och klarar därmed skolan trots sina svårigheter.

I dag pratar vi om att det är en skola för alla, men är det så? Vi har även nu en uppdelning av elever i grundskola, särskola, specialgrupper och träningsskola. Man kan ju fråga sig om det är lättare att skilja ut elever i svårigheter än att försöka anpassa skolmiljön så att den passar alla.

Under de senaste åren har antalet elever i särskolan ökat, till det kan det säkert finnas olika anledningar. En orsak kan vara att grundskolan har krav på sig att få alla elever godkända då de slutar år 9. Likaså är de nationella proven en sortering av elever i godkända och ännu ej godkända. Redan i de tidiga åren finns det olika faser som eleven ska passera, en är att lära sig att läsa. Föräldrar känner en oro för sitt barn då de inte når den framgång som förväntas vid en viss ålder. Då de märker att barnet inte når upp till de nationella målen kan särskolan framstå som ett alternativ.

Klasserna i grundskolan är i de flesta fall ganska stora, vilket medför att alla elever inte blir sedda och bekräftade under en skoldag. Detta kan medföra att elever känner sig otrygga och inte förmår att prestera utifrån sina förmågor. I varje klass finns elever som tar större plats än andra, vi tänker då på de utagerande ungdomarna. Det kan vara så att dessa ungdomar är de som i slutet får det svårt att nå kunskapsmålen. När olikheterna i en klass blir för stora är det för en del pedagoger lätt att hitta fel hos individen. En känsla som vi har är att det idag är vanligare med diagnostisering av elever än vad det var för bara tjugo år sedan. I dag finns elever med koncentrationssvårigheter och neuropsykiatriska störningar både i grundskolan och i särskolan. Förr sa man om dessa barn att de hade "myror i brallan" eller att de var kunskapsblyga. Kanske är det så att det är omgivningens attityder till elever som på något vis inte "stämmer in i ramen" som har förändrats. Attityder hos lärare, föräldrar, skolledning och inte minst politiker gör nog att de föräldrar som har ett barn med en svårighet eller en lindrig utvecklingsstörning väljer att flytta sitt barn till särskolan eller någon annan mindre undervisningsgrupp.

I särskolan finns det mindre grupper som underlättar för elever med lindrig utvecklingsstörning att få det stöd som de behöver. Här finns det personal med

specialkompetenser och erfarenheter. Organisatoriskt kan eleven vara inskriven i särskolan och följa särskolans kursplan men gå kvar i sin ordinarie klass på skolan. Eleven kan även vara individ integrerad i en klass vid vissa lektioner men ha sin huvudtillhörighet i särskolan, man talar då om individintegrering. Eleven kan även vara lokalintegrerad, då finns särskolans lokaler i en grundskola och man har gemensamma utrymmen till exempel matsal, cafeteria, idrottshall och bibliotek. Särskolan är dock placerad i en del för sig i skolan.

Eleverna i särskolan kommer oftast från ett större upptagningsområde än det egna bostadsområdet. Vi tror att de elever som kommer från en annan stadsdel och börjar i särskolan kan känna sig ganska så utlämnade, det är inte så lätt att byta både skola och skolform. Det är av stor vikt att introduktionen för dessa elever blir bra. Det vi främst tänker på är tryggheten för eleven och tillhörigheten till en klass/grupp. För dessa elever är det extra viktigt att bli sedda och bekräftade flera gånger under en dag.

Vi vill ta reda på hur organisationen av särskoleverksamheten vid en högstadieskola i vår kommun stämmer överens med de styrdokument som finns då det gäller integrering av särskolans lokaler och särskoleelever. Är det en skola för alla?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur integreringen av särskoleelever går till på en högstadieskola.

Det är Skolverket som har uppdraget att ansvara för att förverkliga en skola för alla. Skolverket ställer i sin tur krav på kommunerna att de via sin kvalitetsredovisning av skolverksamheten ska redogöra för situationen för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder. Några av de frågeställningar som vi hoppas få svar på är:

- Hur ser personalen på grundsärskolan på integrering av särskoleelever i grundskolan?
- Hur ser elever på grundsärskolan på integrering?
- Hur ser föräldrar till elever på särskolan på integrering?
- Hur lever skolan upp till styrdokumentens intentioner?

1.3 Begreppsdefinitioner

I studien används några centrala begrepp som vi här kort beskriver innebörden av. *Integrera* kommer från det latinska ordet *integer*, som betyder föra samman till en enhet. På senare tid har betydelsen av begreppet blivit alltmer urholkat och ett annat begrepp har införts, nämligen ”inclusive”, vilket på svenska översätts till *inkluderad*. De som är inkluderade är en självklar del av en enhet. Denna term används när barn med funktionshinder individintegreras med anpassat stöd i ordinarie grupp. Det är dock viktigt att komma ihåg att för att bli integrerad måste man först ha varit segregerad. När man använder sig av begreppet integrerad menar man oftast att barnet är *lokalintegrerat* det vill säga barnet vistas under samma tak som ickefunktionshindrade barn. Även om de fysiskt finns på samma skola har de ofta ingen annan gemenskap än just det fysiska rummet. (Brodin & Lindstrand, 2004)

Söder refererad i Brodin och Lindstrand, (2004) delar in ”... integreringen i fyra nivåer:

- fysisk integrering

- funktionell integrering
- social integrering
- samhällelig integrering.” (sid. 74)

Söder menar att fysisk integrering innebär att särskolans lokaler ingår i samma enhet som grundskolan. Men de har inget annat samarbete. Vidare menar han med funktionell integrering att man har sociala aktiviteter tillsammans, det vill säga gemensamma utrymmen. Däremot så är den sociala integreringen relationsbunden, det finns någon form av socialgemenskap mellan eleverna från särskolan och grundskolan. Den samhälleliga integreringen innebär enligt Söder att vi har ett samhälle där alla är delaktiga på samma villkor.

Individ integrering

Elever som, efter särskilt beslut, mottas av grundskolan för undervisning enligt särskolans kursplan. Om eleven får sin undervisning i ordinarie grundskola så kallas det att eleven är individintegrerad. Den undervisningen måste då vara mer än 50 % av den ordinarie undervisningstiden. Individintegrering innebär att ett barn med funktionshinder placeras i en klass med icke-funktionshindrade elever. (Brodin & Lindstrand, 2004; Nirje, 2003)

Integration

Enligt Nirje (2003) är integration ”Att vara sig själv – att kunna och att få vara sig själv - bland andra.” (sid. 123) Nirje anser att om en bra integration ska komma till stånd måste de grundläggande mänskliga rättigheterna existera. Han menar vidare att utan denna bas skapas förutsättningar för segregering och utanförskap.

Normalitet

Grunden till diskussionen om vad som anses normalt och avvikande diskuteras redan från barnets födelse. På barnavårdscentralen bör barnet följa en normalkurva då det gäller dess längd och vikt. Föräldrar lär sig tidigt att relatera sina barns utveckling till normalkurvorna. Sedan 50-talet har det diskuterats kring begreppet normalisering och integrering. Enligt Nirje (2003) definieras normaliseringsprincipen med att personer med funktionshinder skulle kunna leva på samma sätt som andra i samhället. Elever med funktionshinder skulle kunna bo hemma och gå i grundskolan så långt som möjligt. Till sin hjälp skulle eleverna ha tillgång till anpassade läromedel, personlig assistent och skolskjuts.

1.4 Diskussion i massmedia

Debatten och diskussionerna om särskolan och dess organisation har stundtals varit ganska livlig i massmedia. Vi har valt att lyfta fram några olika vinklar av denna.

Fel elever i särskolan

Antalet elever på gymnasiesärskolan har ökat sedan 1993. En av orsakerna till ökningen är, enligt Holtz på Skolverket, ”... att många barn med utländsk bakgrund är så dåliga på svenska att deras svaga språkkunskaper tolkas som bristande begåvning.” (Dagens Nyheter, 2005, sid. 8) En del elever kan även vara svåra att få kontakt med beroende på traumatiska händelser som de varit med om i sitt hemland. En annan orsak till att antalet elever i särskolan har ökat anser Holtz vara att flera för tidigt födda barn ökar och att det i och med detta blir flera barn med skador. Det poängteras dock i artikeln att det inte finns någon forskning som med säkerhet förklarar ökningen av antalet särskoleelever. Då artikeln skrevs fanns det 1500 elever på S:t Eriks gymnasium i Stockholm av dessa

gick 100 i gymnasiesärskolan. Jugas, biträdande rektor, menar att eleverna borde ha rätt till en ny utredning då de börjar gymnasiet. ”Elever mognar. Om du har koncentrationssvårigheter i trean betyder det ju inte att du har samma problem på gymnasiet.” (sid. 8) Att det är frågan om elever som behöver stöd och hjälp råder det dock ingen tvekan om.

Integrering är inte inkludering

Haug, som genomfört undersökningar i Norge, citeras i en artikel i tidningen *Specialpedagogik* (2005) ”Inkludering är inte detsamma som integrering. När man talar om integrering handlar det om att barn med särskilda behov går i skola under samma tak som andra barn. Inkludering handlar om att utveckla kvalitéer, arbetsmetoder och en organisation som omfattar alla.” (sid. 19) I Norge finns det inte några specialskolor men det innebär inte att undervisningen i Norge kan anses vara inkluderande. Trots att politikerna varit överens om att skolan och andra samhällsfunktioner ska präglas av inkludering så fortsätter man att arbeta i skolan som man alltid gjort. Haug menar att om man ska skapa en inkluderande skola så måste utbildningspolitiken ändras. Han anser vidare att huvuddelen av all undervisning är inriktad på normaleleven.

Attitydförändring och kunskaper om funktionsnedsättningar

Den specialpedagogiska tidskriften *Att undervisa* (2006) skriver att frågan om en skola för alla har behandlats inom EU. Där genomfördes 1996 HELIOS projektet ”... som hade till syfte att stödja tankar om integrering, bland annat i skola/utbildning för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar.” (sid. 8) I överenskommelsen sägs att eleverna ska få det stöd de har behov av utifrån sina förutsättningar. ”Lika möjligheter betonas och det innebär för en del elever att de behöver mer stöd än andra för att få lika mycket.” (sid. 8) Artikelförfattarna menar att det finns tendenser till att fler små grupper bildas i skolan och att detta leder till segregering. Det handlar inte enbart om ett pedagogiskt förhållningssätt hos läraren utan också om att läraren behöver få kunskaper om de olika funktionsnedsättningarna samt vilka möjligheter som finns för barnet att utvecklas vidare i den miljö där barnet finns. ”Handikapp ska minimeras genom förändringar av miljön i skolan, och den enskildes behov ska bedömas utifrån ett helhetsperspektiv. Insatserna ska vara icke-segregerade.” (sid. 10)

2. SKOLANS UTVECKLING OCH STYRDOKUMENT

I detta kapitel ger vi en historisk tillbakablick över skolans utveckling och hur pedagogiken varierat över tid. Vidare redogör vi för de styrdokument som finns i dagens skola.

2.1 Skolhistorik

År 1842 startade den svenska folkskolan för att ge alla en basutbildning i räkning, läsning och skrivning. Detta berodde på att det hade varit oroliga politiska strömmar i Europa sedan den franska revolutionen 1789. Upplysnings idéer och politiska idéer om människans rättigheter och skyldigheter förändrade den gamla synen på allmogen, som enbart arbetskraft på landsbygden. Liberala krafter genomförde tillsammans med kungen Carl XIV Johan, adeln och borgarna den svenska folkskolan. (Orlenius, 2001)

Redan 1866 öppnade Emanuella Carlbeck det första barnhemmet för det man då kallade ”sinnesslöa barn”. Verksamheten finansierades till stor del av medel från frivilliga organisationer, men kommuner och staten ökade successivt sitt engagemang och bidrog även till att utöka verksamheten. I Sverige fanns då en tro att man med rätt pedagogik och uppfostran skulle kunna utveckla dessa barn så att de skulle kunna bli självständiga medborgare. Ett framtida mål var att rädda barnen från social misär och tiggeri. Utbildningen byggde till stor del på olika former av yrkesträning. Ett villkor för att utvecklingen skulle komma tillstånd var att barnen skildes från sina hem och omhändertogs av samhället. (SOU 2004:98; Skolverket, Dnr 2000:2037)

I början av 1900-talet startades undervisning för psykiskt utvecklingsstöra barn, de första hjälpklasserna. Något senare startades ytterliggare nivåer av grupper och klasser för dessa barn. (Brodin & Lindstrand, 2004)

1944 kom en lag som gav barn som hade ansetts som sinnesslöa rätt till skolgång om de ansågs vara ”bildbara”. Det blev ett uppdelat ansvar för dessa barn mellan Medicinalstyrelsen och Skolöverstyrelsen. (Brodin & Lindstrand, 2004)

1954 antogs en lag som innebar att psykiskt efterblivna hade tillgång till undervisning. Landstinget hade huvudansvaret att anordna skolform för elever som ej var institutionaliserade och därmed infördes särskolan. Omsorgslagen 1967 innebar att alla barn med psykisk utvecklingsstörning - oavsett vilken grad, fick lagstadgad rätt till undervisning. Begreppet obildbar försvann ur författningstexterna. Detta var en rättighetslag som gav alla barn rätt att gå i skolan. Omsorgslagen innebar allmän skolplikt för alla. Träningskolan blev nu en möjlighet att ordna utbildning för dem som inte ansågs passa in i undervisningen och särskolor uppstod i grundskolorna. (Skolverket, Dnr 2000:2037; Brodin & Lindstrand, 2004)

1986 reviderades lagen och utökades med att innefatta även andra grupper såsom hjärnskadade efter 16 års ålder och psykiskt skadade. Lagens mening var att tillgodose personer med psykisk utvecklingsstörning möjlighet att leva som andra, att få ett så normalt liv som möjligt. (Brodin & Lindstrand, 2004)

Särskolan har sedan 1988 successivt kommunaliserats, för att vara fullt genomförd i samtliga kommuner 1996. Kommunerna fick nu skyldighet att ansvara för särskolan som övergick från landstinget till kommunal regi. En motivation till reformen var att

motverka det vårdtänkande som funnits inom särskolan. Grundskolan och särskolan skulle närma sig varandra, tanken om en skola för alla skulle underlättas i och med att man fick samma huvudman för all undervisning. (Brodin & Lindstrand, 2004; Skolverket, Dnr 2000:2037)

Särskolan har från 1 juli, 1994 samma läroplan som grundskolan. Detta innebär att alla elever omfattas av samma värdegrund. Särskolan har däremot egna kursplaner, som är anpassade till skolformen så att de olika behoven ska kunna tillgodoses. (Brodin & Lindstrand, 2004)

2.2 Skolans kultur och tradition under 1900-talet

60-talet dominerades av det behavioristiska perspektivet, vilket innebar att eleven skulle prestera för läraren mätbara kunskaper. Undervisningen var till största delen uppbyggd på självinstruerande material, undervisningsteknologi gick ut på att eleven skulle "matas med" kunskaper. På 70-talet var det personlighetsorienterade paradigmet som ersatte det gamla. Nu skulle man utveckla personligheten och arbeta med social fostran. (Franke, 1999)

Under 80-talet talar man om det undersökningsorienterade paradigmet, vilket innebär ett undersökande arbetssätt och en kunskapsyn som ser helheten. Nu var eleverna mera aktiva i undervisningsprocessen och fick möjlighet till reflektion och utforskande arbetssätt. (Franke, 1999)

På 1990-talet betonas alltmer en kunskapsyn som innebär att kunskap bildas hos den enskilda människan i relation till något sammanhang. Läroplanen för grundskolan 94 anser att kunskap är en intern relation mellan människan och hennes omvärld. Läraren fungerar nu till största delen som en handledare för eleven i det individuella lärandet. Stor vikt läggs nu på kunskapsprocessen och lärandet sker individuellt utifrån elevens erfarenheter och tidigare kunskaper. (Franke, 1999; Lpo 94)

2.3 Styrdokument

Läroplanen

Särskolan har från 1 juli, 1994 samma läroplan som den övriga grundskolan. Detta innebär att alla elever omfattas av samma värdegrund. Särskolan har däremot egna kursplaner som är anpassade till skolformen och till de olika behov skolan ska kunna tillgodose hos var och en av särskolans elever. Särskolan är obligatorisk på samma vis som grundskolan dvs. nio års skolplikt. Till den obligatoriska särskolan räknas grundsärskolan och träningskolan. Utöver det nionde skolåret har eleverna rätt till ett tionde frivilligt skolår i grundsärskolan. I grundsärskolan går de elever som har en lindrig utvecklingsstörning. De har ungefär samma ämnen som i den traditionella grundskolan men en anpassning görs utifrån varje elevs förutsättningar. Varje elev ska ha en individuell studieplan. De elever som går i träningskolan har en begåvningsnedsättning som gör att de inte kan gå i grundsärskolan. (Särskolan, 1999)

Kursplaner

I kursplanerna anger regeringen mål för undervisningen i respektive ämne och ämnesområde. Kursplanerna för grundsärskolan omfattar tolv ämnen; bild, engelska, hemkunskap, hemspråk, idrott och hälsa, matematik, musik, naturlära, samhällslära, slöjd, svenska och svenska som andra språk. Kursplanerna i träningskolan utgörs inte

av traditionella ämnen utan utgår från fem undervisningsområden; estetisk verksamhet, kommunikation, motorik, vardagsaktiviteter och verklighetsuppfattning. Dessa områden ska ge individen förutsättningar för en god helhetsutveckling. På varje skolenhet finns lokala kursplaner som beskriver hur den enskilda skolan ska nå målen i de olika ämnena. (Särskolan, 1999)

Utbildningsplan

Den lokala skolplanen för Västerås kommun slår fast att skolan i kommunen "... skall vara en kunskapsskola för alla." (Utbildningsplan Västerås stad 2004-2006, sid. 3) För särskolan gäller att "Särskolan i Västerås är i huvudsak integrerad med övriga pedagogiska verksamheter, där skolformerna har ett nära samarbete med varandra." (sid. 7)

Individuella utvecklingsplaner

Varje elev har dessutom en individuell utvecklingsplan som beskriver hur den enskilda eleven ska nå de olika kunskapsmålen. Den individuella utvecklingsplanen görs upp tillsammans med elev, föräldrar och den lärare som undervisar i de olika ämnena. Planen ska i förekommande fall även kopplas samman med åtgärdsprogram och individuell plan enligt lagen om särskilt stöd (LSS). Hänsyn ska tas till elevens hela lärandemiljö. (Brodin & Lindstrand, 2004; SOU 2004:98)

Omdömen och betyg

De elever som går i den obligatoriska grundsärskolan ska få intyg om genomgången utbildning. Om eleven önskar kan den även få ett studieomdöme. Om eleven vill kan den dessutom få betyg i år 8, 9 och 10. Betygen sätts då på elevens kunskaper i relation till betygskriterierna som anges i kursplanerna för särskolan. Betygen som ges är Godkänd och Väl godkänd. Förslag finns från Carlbeck-kommittén att även elever i grundsärskolan ska kunna få betyget Mycket Väl Godkänd. Om erforderliga beslut fattas träder förslaget i kraft den 1 juli 2007. (SOU 2004:98)

Sammanfattning

Utvecklingen i skolan och i samhället har utvecklats mot att alla elever numera har rätt till undervisning utifrån sina förutsättningar. Särskolan har samma läroplan som övriga skolan vilket innebär att de omfattas av samma värdegrund. Särskolan är obligatorisk och har egna kursplaner. Eleverna har möjlighet att gå ett tionde frivilligt skolår. Om eleven vill kan den få betyg, alla får intyg.

3. TIDIGARE STUDIER

För att finna information om synen på integrering av särskolan/särskoleeleven i grundskolan och för att få kunskaper om de olika synsätten, för respektive emot integrering, har vi sökt information på Internet, läst rapporter, utredningar, artiklar samt lyssnat på föredrag. Eftersom integrering av särskoleelever på grundskolan är en relativt ny företeelse finns det inte så mycket material som tangerar vårt ämne. Stor del av det material som vi funnit har handlat om fysiska handikapp och gällt barn upp till tolv års ålder. Saknaden av forskningsmaterial på studier från tonårsskolan är stor.

3.1 En skola för alla?

Frithiof (2004) menar i sin forskningsrapport att enligt nuvarande styrdokument skall grundskolan vara en skola för alla, det är den helhet som bör råda. Personer med utvecklingsstörning kan inte, får inte och bör inte särskiljas. De tillhör helheten i skolan och samhället i övrigt. Integrering betyder främst att bygga upp en helhet av olika delar, problemet är således hur helheten ska förhålla sig till delarna. Det är skolans ansvar att se till att de alternativa lösningar som erbjuds är lösningar som passar den enskilda eleven bäst. ”Den vanliga undervisningen måste möta särskoleelevens behov med individuella strategier. Integration förutsätter omprövning av traditionella undervisningsformer.” (sid. 40)

3.2 I särskola eller grundskola?

I en utredning med ovanstående titel som gjorts på uppdrag av Skolverket anger Wahlström som argument för integrering av särskoleelever i grundskoleklass att eleverna ska få sin undervisning i samma skola som andra elever i bostadsområdet. Utredningen visar att det är främst på landsbygden som integreringen förekommer, då främst av praktiska skäl. I städerna kan man se att integreringen förekommer ”... som resultat av tanken att olikheter ska blandas i samma klass, dvs. ideologiska snarare än praktiska skäl.” (Skolverket, 2002, sid. 3) Ett annat argument för integrering är att få föräldrar att acceptera särskolan. Grundskolans förutsättningar för att utforma undervisningen efter den enskilda elevens behov är mindre än särskolans.

3.3 I särskolan på prov?

Enligt Hedlund kan en elev i grund- eller särskolan på försök under högst sex månader tas emot som elev i en annan skolform än den de tillhör, förutsatt att vårdnadshavaren lämnar sitt tillstånd. Det man dock bör tänka på är att de särskoleelever som integreras i grundskoleklass ska undervisas utifrån särskolans kursplan. I skollagen, grundskoleförordningens 5 kap. står det att ”särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör.” I skollagen står det även att de barn som inte bedöms kunna nå upp till grundskolans mål för att de är utvecklingsstörda ska tas emot i särskolan. Det finns dock elever som befinner sig i ”gråzoner” det är de som befinner sig mellan att passa i grundsärskolan och i träningsskolan. En annan grupp befinner sig mellan grundskola och grundsärskola. (Hedlund, B-L. personlig kommunikation, föreläsning, 5 oktober, 2005, Västerås)

3.4 Varför ökar antalet elever i särskolan?

I den rapport (Dnr 2000:2037) som en projektgrupp gjort på uppdrag av Skolverket visar att i hela Sverige ökade antalet elever i grundsärskolan med 62 procent mellan

1992 och 1999. I jämförelse med detta var motsvarande elevökning i grundskolan 18 procent. Det förekommer stora variationer av ökningen av elevantalet i grundsärskolan mellan olika kommuner. Utredarna i gruppen pekar på att avståndet mellan grundskolan och grundsärskolan har minskat sedan kommunen blev huvudman för de båda skolformerna. En annan orsak till variationer "... i elevökningen i särskolan som konstateras är att kommunerna har olika förhållningssätt, möter barns olikheter, tolkar och utreder dem på olika sätt." (sid. 31) Även synen på kunskap och förmedlingen av denna har betydelse för den utveckling som sker i särskolan.

Den klassiska katederundervisningen har ersatts av de självstuderande, egen planerande arbetssätten samtidigt har antalet elever per lärare ökat. "Förändringarna i skolan kan vara en bidragande orsak till att elever med lindrig utvecklingsstörning, som inte kunnat få tillräckligt stöd i grundskolan, flyttas till särskolan." (sid. 32)

Statistik i utredningen visar att det sker ett kontinuerligt flöde av elever till särskolan under hela skoltiden. Analysen pekar även på att det förekommer att elever placeras i gymnasiesärskolan utan tidigare erfarenheter av särskolan. En förklaring är det ökade teoriinnehållet i grundskolans ämnen. En annan orsak till ökningen, som analysen visar, är att diagnostisering av barn har ökat. Det finns en "... iver att upptäcka och diagnostisera elever som "sticker ut", i syfte att skapa mer homogena grupper ... " (Skolverket, Dnr 2000:2037, sid. 33) "I ett medicinskt perspektiv innebär en diagnos ett första steg i en utredning, som syftar till behandling och förbättring. En diagnos kan också innebära en moralisk ansvarsbefrielse för både barnet och dess omgivning." (sid. 33) Elever med diagnoser har gjort att antalet elever i särskolan har ökat. En lagändring i skollagen 1994 har gjort att elever med autismdiagnos tillhör särskolans elevkrets. Många av de elever som sedan tidigare fanns i särskolan har även de fått diagnoser som visar på olika tilläggshandikapp så som damp, ADHD och koncentrationssvårigheter. (a.a.)

3.5 Underlätta integration?

Carlbeck kommittén har haft i uppdrag att kartlägga och problematisera utbildning för personer med utvecklingsstörning. Kommitténs förslag presenterades i oktober 2004, det syftar till att underlätta och stimulera samverkan med övriga utbildningsformer och att undanröja de hinder som kan ligga i skilda regelsystem och onödiga gränsdragningar inom och mellan skolformerna. "Kvaliteten kan höjas genom att elever med utvecklingsstörning kan få stimulans av samvaron med andra elever, som i sin tur kan lära sig att utveckla tolerans mot och förståelse för det avvikande. Lärare och elever i övriga skolformer kan dra nytta av det specialpedagogiska kunnandet som finns i särskolan." (SOU 2004:98, sid. 76) "Undervisningen ska i så stor utsträckning som möjligt vara inkluderande och alla elever få möjligheter att efter sina behov och förutsättningar delta i gemensamma aktiviteter." (sid. 90) Kommittén vill genom att använda begreppen inkluderande undervisning och inkluderande skola få en perspektivförskjutning som betonar vikten av samspelet mellan individen och den pedagogiska, sociala och fysiska miljön. Allt ska ske utifrån elevens bästa, eleven i centrum. (a.a.)

3.6 Attityd till integrering

I SOU 2003:35 redogörs för internationella jämförelser när det gäller stödet till barn och ungdomar i behov av särskilt stöd i 15 länder i Europa samt i USA och Kanada. Skolsystemen i de olika länderna ser olika ut därför är det svårt att göra en samlad

jämförelse. När det gäller särskolan så finns bara den skolformen i Sverige. Det finns dock olika internationella deklARATIONER som ska bidra till att göra det enklare för barn och ungdomar med behov av särskilt stöd att få hjälp. Dokumenten är inte juridiskt bindande men är strävans mål för de nationer som undertecknat dem. (a.a.)

Salamancadeklarationen 1994 manifesterar att barn med särskilt stöd bör undervisas inom det ordinarie undervisningsväsendet i den närmaste ordinarie skolan i en ordinarie klass. Man uppmanade alla världens nationer att lagstifta om en integrerad undervisning. Vidare kom Dakaröverenskommelsen, vid UNESCO:s världskonferens 2000, fram till sex övergripande mål angående utbildning för alla. Ett mål var att "... säkerställa att ungdomars och vuxnas lärbegär tillgodoses genom rättvis tillgång till lämpliga program för lärande och livsfärdigheter." (SOU 2003:35, sid. 26)

I en kanadensisk artikel (McDougall, 2004) hänvisas till en undersökning som har gjorts på en skola i Ontario för yngre tonåringar med inkluderade elever i behov av särskilt stöd. Man konstaterade att kamraters negativa attityd mot funktionshindrade är det största hindret för att en social inkludering i skolan ska äga rum. Lärarnas attityder till de inkluderade eleverna speglade av sig på eleverna och det visade sig att den sociala situationen i klassrummet betydde mer än den befintliga skolmiljön. Resultaten visade även att flickorna hade en större empatisk förmåga än pojkarna och att de elever som hade kännedom och erfarenheter av att samarbeta med elever i behov av särskilt stöd var mindre negativ till inkluderingen.

Sammanfattning

Av redovisade dokument framgår det att både nationellt och internationellt finns det en klar utbildningspolicy att elever med funktionshinder ska inkluderas i skolan för att så småningom leva ett vuxenliv med total integrering. För att en bra integrering av särskoleelever ska ske på grundskolan krävs en omprövning av de traditionella undervisningsformerna. Undervisningen ska enligt Carlbeck kommittén vara inkluderande i så stor utsträckning som möjligt, eleven ska finnas i centrum. Den sociala situationen i klassrummet och lärarens attityd till elevens behov är avgörande för eleven. Elever som befinner sig i gråzonerna mellan särskolan – träningskolan och grundskolan - särskolan ska kunna gå på försök i annan skolform i sex månader. Elever med autismdiagnoser tillhör särskolans elevkrets vilket är en av orsakerna till elevökningen i särskolan. Vi konstaterar att dokumenten finns men frågan är hur kända dokumenten och forskningsrapporterna är på den skolan som vi undersöker.

4. TEORETISK REFERENSRAM

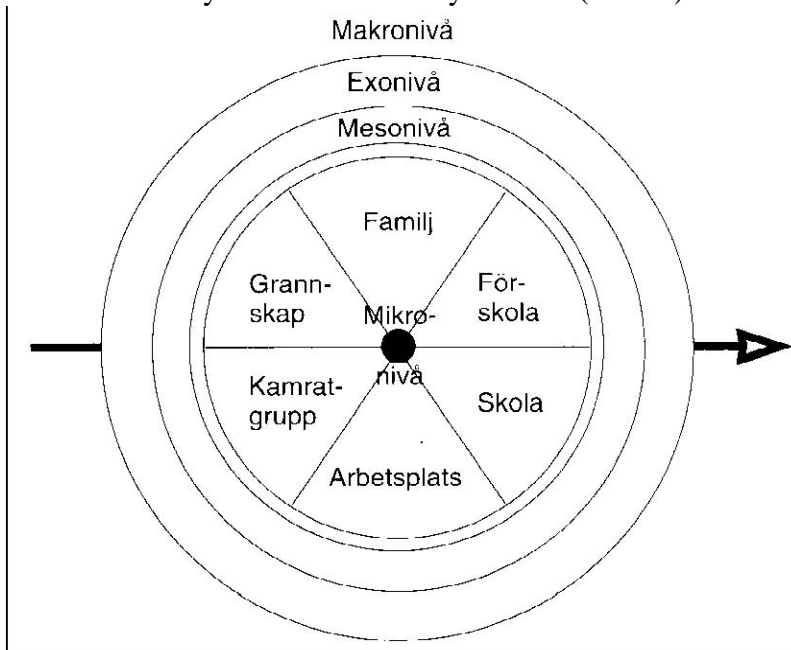
I detta kapitel presenterar vi först systemteori och forskning som ansluter till denna teori. Vi visar därefter på samband mellan individen och miljön.

4.1 Systemteori

De systemteoretiska idéerna genomsyrar alla mänskliga relationer. Systemteori riktar uppmärksamhet mot relationer mellan människor. Helheten är en av de grundläggande utgångspunkterna i systemteori, företeelser hänger samman och påverkar varandra ömsesidigt. I mötet mellan olika system uppstår nya system och så vidare.

Andersson (1999) anser att ” Ett system är en helhet sammansatt av olika delar, som är ömsesidigt beroende av varandra. Ingen del kan påverkas utan att alla delar i systemet påverkas.”. (sid. 20) Det som styr systemet är regler som kan vara uttalade eller outtalade. Det är reglerna som avgör hur man kommunicerar med varandra inom och utanför systemet. Individerna i ett system har alla olika roller som på olika sätt kompletterar varandra, t.ex. förälder – barn, lärare – elev. (a.a.)

Bronfenbrenner har utvecklat en systemteoretisk modell utifrån barnets perspektiv, barnets utveckling och uppväxtmiljö ses som en process av ömsesidig anpassning. Miljöer utvecklas och förändras och kan både påverka och påverkas av individer som verkar inom dessa. Vuxna och barn påverkar varandra genom ett ömsesidigt givande och tagande. Alla barn är beroende av samspelet med vuxna för sin utveckling. Föräldrarnas möjligheter till engagemang i gemensamma aktiviteter med sina barn kan vara beroende av vilket socialt nätverk som finns runt familjen. De flesta människor skiljer mellan olika delar av nätverket. (Andersson, 1999) Klefbeck och Ogden (1995) kategoriserar delarna av nätverket ”... efter vilken typ av relation det handlar om, grannar, släktingar, vänner, arbetskamrater och därefter graden av närhet.” (sid. 85) Enligt Björklid & Fischbein (1996) betraktar Bronfenbrenner ”... miljön som en hierarkisk sammansättning av strukturer, vilka sträcker sig från mikrosystemet, genom meso- och exosystemet till makrosystemet.” (sid. 85)

Figuren illustrerar ” ... de olika miljöer på olika nivåer som samspelar med varandra och barnet.” (Björklid & Fischbein, 1996, sid. 86)

Enligt Bronfenbrenners utvecklingspsykologiska ”... teori sker samspelet mellan

individen och den miljö denne befinner sig i genom de aktiviteter som engagerar individen, de roller vederbörande ställs inför och möter samt de sociala relationer som utvecklas mellan individen och människorna i omgivningen.” (Andersson, 2000, sid. 36) Bronfenbrenner ser en helhet i barns utveckling och uppväxtmiljö, det är en kontinuerlig process. Modellen är användbar när man vill studera hur till exempel beslut på olika nivåer påverkar individen direkt och indirekt. (a.a.)

Närmiljön (mikrosystemet)

Närmiljön är den miljö som våra barn och ungdomar har direkt kontakt med, den miljö de börjar utvecklas i. Den utgörs av familj, grannskap, förskola, skola, kamratgrupp och arbetsplats. Barnets utveckling och samspel i närmiljön sker genom olika aktiviteter som de deltar i. Sociala relationer förstärks och utvecklas i närmiljön. Allt eftersom barnet blir äldre har de behov av kontakter med olika individer och kommer successivt att ingå i flera mikrosystem samtidigt. Gunnarsson (1999) menar att ”Skolmiljön kan ses som en övergripande struktur som är uppbyggd av olika mikrosystem med olika aktivitets, roll- och relationsmönster.” (sid. 17) Elevens upplevelse av ett mikrosystem till exempel undervisningssituationen är unik för varje elev. Björklid och Fischbein (1996) menar att systemet ”... av relationer medför att skilda miljöer som fysiskt sett förefaller likartade, kan innebära helt olika utvecklingsmöjligheter beroende på de roller, relationer och aktiviteter som utvecklas där.” (sid. 88)

Samverkan (mesosystemet)

De relationer som ett barn utvecklar mellan olika närmiljöer bildar i sig ett system. Klefbeck och Ogden (1995) tar upp att alla relationer är viktiga för barnets hela utveckling till exempel är en god hem – skola kontakt viktigare för utvecklingen än hur undervisningen bedrivs. Att olika verksamheter kompletterar varandra är också en viktig del.

Faktorer utanför närmiljön (exosystemet)

Här är det förhållanden och faktorer utanför barnets närmiljö som indirekt påverkar barnet, det kan till exempel vara förändringar i boendemiljön. Massmedia så som tv, video, data är kommersiella krafter som påverkar barnet indirekt. Gunnarsson, (1999) anser att en viktig fråga för ”... elevens lärande och utveckling är skolans organisation och resurser, ...” (sid. 18)

Samhällsstrukturen (makrosystemet)

Det är de övergripande ideologiska, politiska och ekonomiska förhållandena som i beslut påverkar den enskilde individen. Detta system ger en mening åt den verksamhet som försiggår i de andra systemen. Det motiverar till vissa aktiviteter och framhäver vissa roller. Det kan till exempel vara planerna för skolans mål- och regelsystemet i form av olika styrdokument. Ändringar i makrosystem kan ske genom politiska systemskiften. (Klefbeck & Ogden, 1995)

4.2 Individen och miljön

Faktorer som påverkar utveckling och lärande bygger på det viktiga samspel som sker mellan elevens förmåga och sociala/fysiska faktorer i miljön. ”I varje situation måste man lägga psykologiska och biologiska aspekter på personen samt sociala och fysiska aspekter på hennes miljö. Individen är aktiv, dvs. förstår och påverkar sin miljö, men påverkas även passivt av miljön.” (Björklid & Fischbein, 1996, sid.12) Författarna utgår i sitt resonemang från Kylén (se bilaga 1) och individens samspel med miljön utifrån en

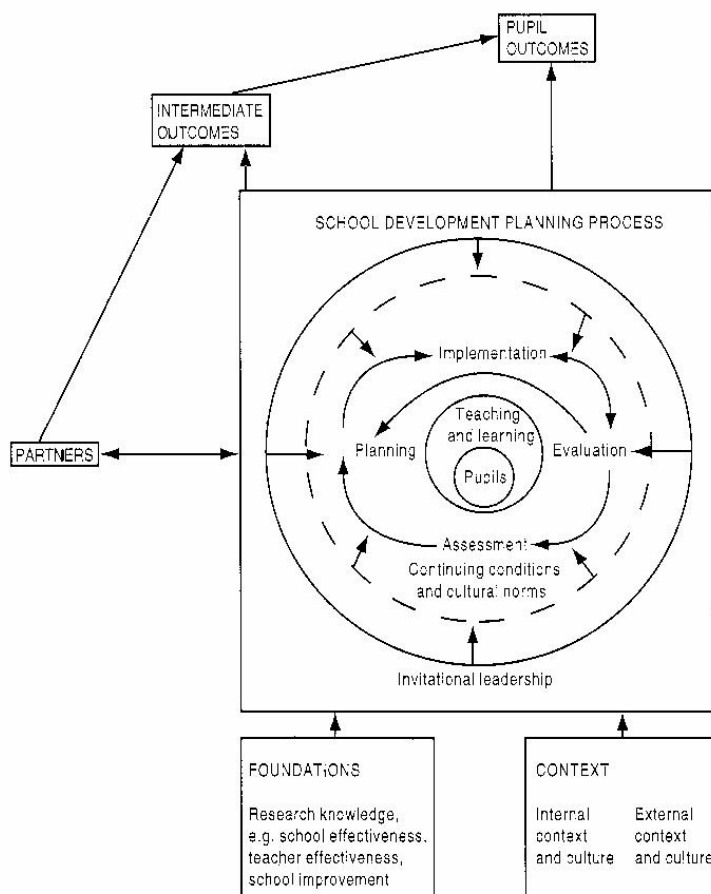
helhetsstruktur. Det handlar om att man för att lära känna en person även behöver förstå hur personens samspel med miljön runt individen fungerar. En person förändras bland annat genom mognad och samspel med miljön i olika situationer. Det handlar om elevens biologiska och personliga förutsättningar, men även dess motivation och uthållighet samt om eleven fått tillgång till de hjälpmedel som den behöver till exempel i form av anpassade läromedel. En viktig del är omgivningens bemötande och attityder till individen. (a.a.)

Granström i (Berg och Scherp, 2003) tar upp att ”samspelet i klassrummet styrs i hög grad av de roller som elever och lärare tilldelas av skolsystemet, men också av de roller som de gemensamt skapar i den dagliga klassrumsinteraktionen.” (sid. 179)

”Skolutveckling handlar i hög grad om att förändra roller och rollfördelning. Ingen förändring är möjlig utan att roller och gränser förändras.” (sid. 190)

4.3 Eleven i centrum

Stoll och Fink (1994) menar i sin modell, se nedan, på att det finns två sidor att ta hänsyn till när det gäller att förbättra skolan. Författarna menar att den interna utvecklingen ligger i skolans kultur och att skolutvecklingen måste grundläggas och starta från den enskilda skolans förutsättningar och behov, det vill säga att man utgår från elevgrupper, skolpersonal och skolans sociala miljö. Den externa utvecklingen ligger fast i förhållanden som skolpolitik, styrdokument och betygskriterier. All skolförbättring måste utgå från de externa villkoren men sedan är skolan fri att pröva vad som är bästa metoden för dess kategori av elever och personal. Författarna menar att pedagogerna bör ta fasta på att eleven placeras i centrum vid skolutveckling vilket innebär att hänsyn, skall vid all utveckling, ses utifrån elevens deltagarperspektiv. Stoll och Flink menar vidare att lärarna ska ha ett ”bry sig om” – perspektiv för att lyckas med att få alla elever att göra sitt bästa.

(Stoll & Fink, 1994, sid.187) se bilaga 2 för större format.

Den inre cirkeln består av fyra olika komponenter; bedömning, planering, genomförande och utvärdering. Man kan säga att figuren sätter individen i centrum med många viktiga kopplingar till omvärlden genom samarbete, kulturer och värderingar. För vår studie är figuren intressant eftersom den synliggör att eleven är i centrum och att man utgår från eleven. Det är eleven som ska vara delaktig och kunna påverka sin inläring samtidigt som eleven ska kunna känna samhörighet, tillhörighet med enheten den befinner sig i.

Sammanfattning

Vi vill med hjälp av systemteori påvisa att ett socialt system är en helhet som fungerar genom det ömsesidiga beroende som finns mellan delarna i systemet. Barn utvecklas inte bara i en miljö utan genom alla de miljöer som de kommer i kontakt med. Relationerna som utvecklas mellan systemen är också de viktiga för barnets utveckling. Vi bar med oss dessa idéer när vi arbetade fram frågeställningarna för intervjuerna. Vi anser att det är viktigt att barnet finns i centrum i systemet och att relationerna och inställningen till barnet och dess miljö är viktiga påverkans faktorer. Vi får aldrig glömma att alla delar i systemet är viktiga för en bra helhet.

5. METOD

I detta kapitel tänker vi redogöra för metod val, urval, arbetsgång, bearbetning av material, tillförlitlighet och etik.

5.1 Motivering till metod val

Utifrån våra frågeställningar så kommer vi att använda den kvalitativa forskningsmetoden. Metoden avser att spegla den sociala verkligheten och hur personen i en viss miljö uppfattar sin verklighet. Det finns olika traditioner inom kvalitativ forskning och den metod som appellerar är den naturalistiska. Naturalism är enligt Bryman (2002) en tradition som eftersträvar en förståelse av den sociala verkligheten utifrån dess egna termer, ”som den egentligen är.” Denna tradition har givit oss omfattande beskrivningar av människor och deras samspel i naturliga situationer.

De viktigaste stegen i en kvalitativ metod är följande steg; steg ett, generella frågeställningar här får forskaren ställa flera frågor som den ska söka svar på. Nästa steg handlar om att hitta personer och miljöer som är relevanta för forskningen. Steg tre insamlas data från till exempel intervjuer och i steg fyra tolkas informationen. Steg fem indelas i a och b, här kan en specificering av frågeställningarna göras vilket kan resultera i insamling av nya data. Steg sex är en slutrapport där resultatet av undersökningen presenteras.

Vårt mål är att spegla hur grundsärskolans integrering i en grundskola i vår kommun fungerar. Detta innebär att vi måste undersöka skolmiljön och detta gör vi i genom intervjuer med skolpersonal, elever och föräldrar. Frågorna till skolpersonalen handlar om skolorganisationen, styrdokumentet och ekonomin. Frågorna till pedagogerna fokuserar på inkludering, påverkan och fortbildning. I våra elevintervjuer kommer vi att utgå från följande teman:

- elevens tillhörighet
- delaktighet
- påverkan
- sociala gemenskap under en skoldag.

Vi definierar tillhörighet som ett begrepp som innefattar organisation, kommun, område, enhet och klass eller grupp.

Delaktighet: elevens upplevelser av delaktighet i skolvardagen såväl lektion som raster.

Påverkan: elevens möjlighet att påverka sin egen studiesituation.

Social gemenskap: Här försöker vi lyfta fram elevens upplevelser av sin sociala situation.

Vi kommer även att använda oss av facklitteratur, databaser och vetenskapliga artiklar, som berör ämnet eftersom vi önskar få en så bred helhetsbild som möjligt av elever med behov av särskilt stöd.

5.2 Urval

I Västerås kommun finns det tre högstadieskolor som har integrerat sarskola. Vi har valt en 7-9 skola som vi vet arbetar med integrering sedan några år tillbaka. Skolan har sedan tio år tillbaka en idrotts- och dansprofil. Till skolan hör även en träningskola, som är lokalintegrerad och två fritidsklubbar, en för träningskolans och en för

grundskolornas elever. En av oss arbetar på grundskolan och gjorde det även före integreringen av särskolan och har sett hela processen. Då vi påbörjade vårt arbete fanns det på skolan tre lärare, som arbetade med särskoleelever. Vi valde att intervjua dem, två kvinnor och en man. Personalen på särskolan hjälpte oss att hitta lämpliga elever för studien. Eftersom vi vill se till genusperspektivet önskade vi att få tala med både pojkar och flickor. Vi har också tagit hjälp av personalen för att finna föräldrar som var intresserade av att utfrågas. Detta innebär att vi inte har påverkat urvalet av de intervjuade eleverna och föräldrarna.

5.3 Arbetsgång

Då vi påbörjade vår Magisterutbildning i skolutveckling höstterminen 2004 visste vi att det var särskoleverksamheten som vi ville fördjupa oss inom. Därför genomfördes de första undersökningarna redan då. Vi har därför valt att dela upp arbetet i två faser.

Fas 1

Initialt tog vi kontakt med rektor på skolan där vi planerade att genomföra vår undersökning. Vi informerade om vårt arbete och dess arbetsgång. Vi fick rektors godkännande att genomföra en studie på skolan trots att detta kunde innebära extra arbete för personalen. För att få en djupare kunskap om särskoleverksamheten vände vi oss till rektor på skolan och studie- och yrkesvägledaren för att göra intervjuer. Vi valde att mejla våra intervjufrågor i förväg till dem. Intervjuerna bandades och skrevs ut. Initialt informerades de intervjuade om de etiska reglerna. Syftet med intervjuerna var att få en historisk information om starten av integreringen av särskoleverksamheten på enheten.

Fas 2

Cirka ett år senare, påbörjades intervjuerna med särskolepersonalen. På grund av dåvarande handledarens sjukdom fick vi en ny handledare och arbetet avstannade under en kortare period. Vi utfrågade tre i personalgruppen inom särskolan. Vårt syfte var att få kunskap om deras syn på inkludering samt deras upplevelser av den nya organisationen. Vi hörde oss för om intresse fanns att delta i vår undersökning. Det var svårt att hitta lämpliga tider då vi båda samt den intervjuade hade möjlighet till intervju. Detta tog mycket tid i anspråk att organisera. Vi lämnade därefter våra frågeställningar till dem. Detta gjorde vi ungefär en vecka före intervjutillfället. Vi bandade samtliga personalintervjuer och skrev därefter ut och sammanställde dessa. Givetvis informerades det om det etiska förhållningssättet.

För att finna elever som var villiga att medverka vid en intervju, fick vi hjälp av pedagoger på särskolan. Vi hade önskat två flickor och två pojkar för att få olika perspektiv på skoldagen. Det fick vi. Eleverna fick med sig ett informationsbrev till föräldrarna där vi frågade efter föräldrarnas tillstånd att intervjua deras barn (se bilaga 4). De tillfrågade föräldrarna svarade jakande på vår förfrågan och även eleverna var positiva. Vid elevintervjuerna hade eleverna tillgång till en karta över skolan, skiss på matsalen och schema för den egna gruppen. De hade inte fått några frågeställningar i förväg.

Frågeställningarna, som vi gjort, utgick från fyra teman; elevens tillhörighet, delaktighet, möjlighet till påverkan och social gemenskap. Vi hämtade eleven i hemklassrummet, intervjun gjordes i ett annat klassrum än det vanliga av oss båda, förutom den sista. Vi antecknade båda två under intervjun och gjorde en

sammanställning i anslutning till denna.

Pedagogerna på särskolan har hjälpt oss att hitta föräldrar som var villiga att bli utfrågade. Vi hade önskat att få träffa en mamma och en pappa, eftersom vi försöker att utgå så mycket som möjligt från genusperspektivet. Föräldrantervjuerna bokades av oss på telefon då föräldrarna även informerades om syftet med intervjun och deras möjligheter att avbryta intervjun om de så ville. Även i detta fall var det svårt att hitta tider som stämde för alla parter. Föräldrarna hade inte fått några frågor i förväg. Den första intervjun gjordes på föräldrarnas arbetsplats. Den andra föräldrantervjun gjordes på skolan i anslutning till att föräldern skulle hämta sitt barn. Vid intervjutillfällena antecknade vi båda och skrev därefter en sammanställning av intervjuerna.

5.4 Bearbetning av material

Vid intervjuerna med skolpersonalen använde vi bandspelare. Samtliga hade fått tillgång till våra frågeställningar i förväg. Vi skrev ut alla intervjuer, som därefter sammanställdes utifrån våra frågeställningar. Eleverna hade inte fått frågeställningarna i förväg. Det berodde på att vi, i samråd med pedagogerna, kommit fram till att detta skulle skapa mer oro än nytta. Vid elevintervjuerna antecknade vi båda och gjorde en sammanställning av varje intervju utifrån elevens svar på våra frågeställningar och temaområdena. Till vår hjälp hade vi de kartor och skisser på skolområdet som eleverna använde under intervjun. Föräldrantervjuerna sammanställdes direkt efter intervjutillfället utifrån frågeställningarna.

5.5 Tillförlitligheten

Eftersom vi valt den kvalitativa forskningsmetoden har vi prioriterat att genomföra intervjuerna med de intervjuade i deras vardagliga miljö. Vi anpassade frågematerialet efter den intervjuades ålder och profession. Vi ställde förtydligande frågor och följdfrågor om vi ansåg att det behövdes, dock inte några ledande frågeställningar. När vi inte bandade intervjuerna var vi noga med anteckningarna och vi antecknade båda två. Vi skrev även en gemensam sammanfattning i anslutning till de olika intervjuerna. Vi är medvetna om att vi kunde ha formulerat mer precisa frågor för att bättre passa vårt syfte men det är alltid lätt att vara efterklok. Vår forskning kan inte ses som en generalisering av grundsärskola utan får stanna vid den undersökta enheten, vid de tillfällena då undersökningarna genomfördes.

5.6 Etik

Vi har tagit del av de forskningsetiska principerna. I våra undersökningar utgick vi från två målgrupper; vuxna och minderåriga. Alla fick information om arbetets syfte och möjligheten att avbryta intervjun om så önskades (informationskrav). De vuxna fick muntlig information om detta medan ungdomarna fick detta skriftligt och muntligt. Enligt de forskningsetiska principerna ska föräldrarna godkänna att deras minderåriga barn intervjuas (samtyckeskrav). I informationsbrevet till föräldrarna fanns det två svarsmöjligheter, att de samtyckte till intervju eller att de ej ville att deras barn skulle medverka. Som redan nämnts var föräldrar och elever positivt nyfikna till intervjuerna. Där framgick också att resultaten av intervjuerna inte skulle användas i andra syften än till denna studie (nyttjandekrav). Av det insamlade materialet framgår inte några personuppgifter (konfidentialitetskrav). (Vetenskapsrådet, 2002; Bryman, 2002)

6. REDOVISNING AV RESULTAT

Här redovisar vi de resultat som framkom vid de genomförda intervjuerna. Eftersom ämnet för c-uppsatsen redan var på planeringsstadiet höstterminen 2004 började vi med att intervjua rektor och studie- och yrkesvägledare på skolan angående förberedelserna av integrering av särskolan, fas 1. Deras svar redovisas därför först. Därefter redovisar vi svar från särskolepedagogerna, eleverna och föräldrarna.

6.1 Rektor och studie- och yrkesvägledare

Vi väljer att redovisa intervjuer med en rektor och en studie- och yrkesvägledare utifrån följande rubriker: organisation och styrdokument, integrering, ekonomi, personalens möjligheter till påverkan av sin arbetssituation och fortbildning.

Organisation och styrdokument

Syftet och målet med särskolans integrering är enligt de intervjuade att särskoleeleverna skulle bli en integrerad del av samhället och att integreringen måste påbörjas i skolan. Här refereras till Carlbeck kommittén som önskar få en nationell inriktning med en skola för alla. Rektorn menar att alla inte kan vara individ integrerade i en grundskoleklass, utan att det måste finnas ett flexibelt och valfritt system för de familjer som så önskar. Ett uppdrag från Barn- och Utbildningsnämnden i kommunen fanns (nov. 2004), enligt rektor, att genomföra en utredning av integrering av särskilda undervisningsgrupper med betoning på särskolan.

Historiskt så tillhörde särskolans verksamhet landstinget, men är nu kommunal. Delar av den tidigare organisationen finns kvar genom en samordnande rektor och vissa stödfunktioner. I kommunen är särskoleverksamheten uppdelad på tre enheter. Här gäller närhetsprincipen, man ska kunna gå i den skola som ligger geografiskt nära bostaden. För att detta skulle vara rimligt renoverades två skolor, då gjordes en anpassning av miljön så att tillgängligheten ökade för funktionshindrade, till exempel monterades hissar och automatiska dörröppnare installerades. De elever som hade gått de tidigare skolåren i grundsärskolan i området fick automatiskt en möjlighet att fortsätta på högstadieskolan i närheten. Men det fanns problem initialt som skapade irritation vid placering av särskoleeleverna på de renoverade skolorna. Många familjer trodde att de skulle kunna få välja skola i en större utsträckning än vad som blev fallet.

Eleverna i särskolan har möjlighet att gå ett tionde, frivilligt skolår. Eleverna får då möjlighet till några fler praktiktillfällen, men historiskt sett anser studie- och yrkesvägledaren att antalet praktikmöjligheter har minskat. Beroende på att gymnasiet nu inte tar emot längre praktikperioder som tidigare kunde vara en inskolning på ett program. Detta kan enligt honom bero på att upptagningsområdet för gymnasiesärskolan har ökat, till exempel kommer elever från Sala och andra närliggande kommuner.

Integrering

Syftet med en integrering är att eleverna ska bli en integrerad del av samhället och att detta arbete måste starta redan i skolan enligt rektor. Studie- och yrkesvägledaren menade att det var ett kommunalt direktiv att eleverna skulle gå på en åldersrelaterad skola. Ett huvudargument för skolpolitikerna i kommunen, var enligt honom, en skola för alla.

Ekonomi

Enligt rektor så får skolan dubbel skolpeng för grundsärskolans elever, grundskolans elever får enkel. Särskolans elever får med sin skolpeng bidra med hyra för de allmänna områdena så som bibliotek, matsal, cafeteria och andra skollokaler. ”Att ha nya lokaler påverkar lokalhyran för alla.” Tidigare, enligt rektor, menade man att särskolan hade mera pengar men då var all fritidsverksamhet centrerad till en enhet i kommunen. Idag finns fritidsverksamhet på varje enhet som har särskoleelever. Rektor hänvisar till kommunens ekonomer då det gäller fördelningen av till exempel lokalhyran.

Personalens möjlighet till påverkan av sin arbetssituation och fortbildning

Rektor träffade berörd särskolepersonal vid flera tillfällen före starten av läsåret 02/03. Samarbete fanns även med särskolans rektor. Den blivande särskolepersonalen fick bland annat information om skolans profiler och organisation. Personalen hade möjlighet att vara delaktiga i planering och inköp av inventarier.

Personal från särskolans resursteam informerade grundskolans personal om olika handikapp och vad särskolan kan erbjuda elever i behov av extra resurser. Grundskolans personal fick även information om kriterierna för att gå på träningsskolan. Syftet med informationen till grundskolans personal var att personalen skulle känna sig trygg och kunna svara på frågor från sina elever. För att personalen i de olika skolformerna skulle lära känna varandra träffades man under lite trevligare former vid några tillfällen.

Då det gäller den regelbundna fortbildningen så har särskolan alltid en egen årlig studiedag i september. Höstterminen 2006 deltog även grundskolans personal på den här dagen (vår kommentar). Annan fortbildning ansvarar den enskilde pedagogen själv för.

6.2 Särskolepedagoger

Vi har intervjuat tre pedagoger inom särskolan, två specialpedagoger och en speciallärare, två kvinnliga och en manlig. Vi redovisar pedagogernas syn på integrering, påverkan och fortbildning vid starten av särskoleverksamheten på den aktuella skolan.

Integrering

Ingen av de tre särskolepedagogerna tror på individintegrering i grundskolan för sina elever. Pedagogerna är däremot för en lokalintegrering. Alla menar att en skola för alla ska det vara men att det bör finnas olika rum i skolan. Somliga elever mår bättre av att ha en fast och tydlig struktur som gäller för allting, varje dag. Att man finns under samma tak är endast positivt menar lärarna. Från personalthåll beskrivs hur den gängse särskoleeleven upplevde tillvaron i den vanliga skolan innan flytten till särskolan. Man menar att det har varit en stor stress och att tempot har varit för högt. Pedagogerna anser att klassrumssituationen många gånger skapat oro hos den enskilde eleven.

”Skolan ska vara sig lik varje dag man kan inte kasta om något eller förändra något som de inte är förberedda på” säger en erfaren pedagog som vi intervjuat.

Några flera citat från de intervjuade pedagogerna:

”Jag tror att det är nyttigt för de vanliga eleverna att se att det finns ungdomar som har ett annat utgångsläge.”

”Positivt att vi andra, resten av skolan, får se att människor är olika och att man är lika god människa fast man råkar vara född med ett handikapp. Det har liksom ingen betydelse. Det ökar acceptansen hos människor att man ser att, alla är inte lika men man duger ändå.”

Citaten ger en bra bild av vad en skola för alla kan innebära så som möjligheterna till en lugn miljö och fasta rutiner.

Försök med elever som valt idrott på elevens val har gjorts men misslyckats trots att eleverna idrottar på fritiden. Personalen tror att det är tufft att komma som ensam särskoleindivid till en grupp som är sammansvetsad och känner varandra. Man måste vara mycket duktig och modig för att klara det.

Särskolan är total integrerad då de deltar i gemensamma aktiviteter med grundskolan några gånger per år. Det är friluftsdagar och hajker. All personal äter pedagogiskt med elevgruppen, eleverna behöver inte sitta med "sina lärare" men gör gärna det ändå. Personalen finns med på elevernas raster, som ett socialt stöd. Pedagogerna motsätter sig inte att vissa elever kan klara en integrering i grundskolan om de får en assistent och en pedagog med special kompetens. En lärare anser att det finns en "stor okunskap hos vanliga lärare i grundskolan om särskolan. Kunskaperna om elevernas svårigheter saknas, det finns en rädsla." All särskolepersonal ingår i arbetslag på grundskolan. Personalen från särskolan deltar vid en konferens per månad. Ingen personal på särskolan arbetar med grundskoleelever. Men från grundskolan finns det lärare, som undervisar särskoleelever i främst praktiska estetiska ämnen.

Påverkan och fortbildning vid starten av särskoleverksamheten

Två av tre särskolepedagoger har tidigare arbetat på grundskolor i kommunen där särskoleverksamheten varit lokalintegrerad på låg- och mellanstadieskolor. Oftast har särskoleeleverna varit äldst på skolan. Det nya med flytten till högstadieskolan var att särskoleeleverna nu skulle integreras med jämnåriga. Personalen hade möjlighet att påverka vilken högstadieskola de ville arbeta på. Någon speciell utbildning för att arbeta på den nya skolan fick personalen inte. Två av personalen har specialpedagog-utbildning, en har speciallärarutbildning, alla har påbyggnadsutbildningar av något slag, till exempel dyslexi kurs. Alla är aktiva och försöker att uppdatera sig inom forskning och utvecklingsfrågor inom specialområdet. En av pedagogerna nämner att ämneslärare saknar kompetens att handleda särskoleelever. Vidare menar läraren att assistenterna inom grundsärskolan ska ha en pedagogisk utbildning annars finns det en överhängande risk att de "servar" eleven för mycket.

Personalen har haft diskussioner och möjligheter att påverka elev- och personaltätheten i den egna elev gruppen. Inom särskoleklasserna har personalen gemensamt försökt att påverka balansen mellan pojkar och flickor i de olika grupperna, men det finns överkott på pojkar. Då det gäller schemat för elevgruppen kan pedagogen styra över detta. Inköp av läromedel kan de också styra själva i lärargruppen.

"En skola för alla"

Ingen av de intervjuade särskolepedagogerna tror på att man endast kan ha individintegrerade särskoleelever i en grundskoleklass. Deras erfarenheter säger dem att en liten fast grupp med tydlig struktur, fasta rutiner och samma personal under hela skoldagen är det bästa för dessa elever.

6.3 Elever

Det var två pojkar och två flickor som intervjuades, tre elever från år 7 och en från år 9. Intervjun med den äldre eleven blev mer utförlig eftersom den har längre erfarenhet av skolan. Vi väljer att göra denna redovisning utifrån våra fyra temaområden; elevens tillhörighet, delaktighet, påverkan och sociala gemenskap under en skoldag.

Tillhörighet

Två av eleverna har en tillhörighet till rektorsområdet och två kommer från övriga staden. Alla elever känner en stor tillhörighet till sin egen klass/grupp. Alla känner också att de är en av skolans särskoleelever. En av eleverna framhåller dock en upplevelse av att skämmas för sin grupptillhörighet medan en av eleverna känner en tillhörighet med träningskolans elever under raster. För en elev är tillhörigheten till grundskolan viktig eftersom det där finns kamrater från idrottsaktiviteter som utövas på fritiden.

Delaktighet

Två av eleverna upplever att de fick vara med och påverka valet av skola. Det framstod som en positiv sak. När det gäller delaktigheten i det vardagliga arbetet i skolan menar alla att de känner sig delaktiga i klassrumssituationen. Alla äter i skolrestaurangen och trivs med det. En elev berättade att det fanns en möjlighet att jobba i mindre grupp inom särskolan i något ämne. En av flickorna känner sig delaktig i basketspel på rasten, men då vi frågar vidare visade det sig att hon tittar på då de andra spelar men känner ändå delaktighet. En annan elev ansåg att ”ingen bryr sig att man går i sär”. Här syftas det på att man enligt eleven kan vistas fritt i skolans korridorer på rasterna utan att känna otrygghet. Eleverna upplever delaktighet med grundskolan när det gäller friluftsdagar, hajker, luciaträning och juldans. En elev upplevde det fantastiskt att få vara med grundskolans luciåtåg.

Påverkan

Alla menade att slöjden var ett ämne där man fick vara med och bestämma vad man skulle arbeta med. Enligt pojkarna gick innehållet på idrottslektionerna att påverka däremot tyckte inte flickorna det. En av flickorna uppgav att hon fick vara med och påverka planeringen i hemkunskapen. Alla elever ansåg att de fick sitta och äta lunch där de själva önskade. Vissa framhöll att de kände en trygghet i att sitta tillsammans med personal och klasskamrater. På rasterna kan eleverna själva påverka sitt val av aktiviteter, en pojke pratar om att han spelar basket, tillsammans med träningskolans elever, utomhus. Andra elever rör sig fritt inom hela skolan både ute och inomhus. Personal finns enligt eleverna alltid med på rasterna.

Social gemenskap

Alla elever uppger att de känner en gemenskap med klassen/gruppen och andra särskoleelever. En elev lyfter även gemenskapen med grundskolans elever. Personalen på grundsärskolan samarbetar för att få en samhörighet bland eleverna. Detta sker vid hajker, filmvisning, ute-dagar och resor. Eleverna känner en gemenskap med de vuxna i grupperna och inger en trygghet tillsammans med dem. I matsalen har de en stor gemenskap med andra elever, från parallella klasser och andra elever. En elev nämnde att hon aldrig hör något elaka ord för att hon går i särskolan.

6.4 Föräldrar

Vi avslutar med att redovisa föräldrantervjuerna. Detta gör vi utifrån samma teman som elevintervjuerna; tillhörighet, delaktighet, påverkan och social gemenskap. Vi tar även upp information om särskolan, och även integrering under rubriken en skola för alla. Vi har intervjuat två föräldrar, en mamma och en pappa. Båda föräldrarna hade varsitt barn i grundsärskolan år 7.

Tillhörighet

Den ena föräldern berättar att barnet redan från 6-årsverksamheten tillhörde särskolan och att det var en trygghet både för barnet och föräldrarna. Barnet har, nu på högstadiet, kamrater med sig från tidigare skolgång. Den andra eleven har däremot inte tillhört särskolan tidigare, utan började en bit in på högstadiet. Vägen till särskolan har varit tuff, redan i år ett fanns det funderingar hos föräldrarna om skolformen var rätt för deras barn.

Delaktighet

Båda föräldrarna tar upp hajken och andra gemensamma utflykter som aktiviteter där barnen känner delaktighet i den stora skolan.

Påverkan

Båda föräldrarna kunde påverka valet av skola för sina barn. En av föräldrarna kunde påverka att elevgruppen hölls samman, från tidigare skolår till högstadiet. Den andra föräldern berättade att de gjorde ett studiebesök och beslöt sig för att tacka ja till den erbjudna platsen efter några ytterligare besök på skolan.

Social gemenskap

Båda föräldrarna upplever att eleverna känner stor social gemenskap i sina respektive klasser. Att det är bra med en liten grupp där alla blir sedda och kan få den hjälp och det stöd de behöver.

Information

Informationen om särskolan fungerade bra för den ena familjen. Föräldrarna hade, på ett tidigt stadium, samtal med psykolog vid ett flertal tillfällen och kände sig trygga i att det skulle bli bra för barnet. Den andra familjen fick inget psykologstöd men fick vid ett senare tillfälle kontakt med samordnande rektor för särskolan och fick då information om grundsärskolan. De fick även inbjudan till studiebesök på grundsärskolan. På frågan om informationen stämde med verkligheten svarade den ena föräldern tveklöst ja medan den andra svarade direkt nej. Den senare föräldern menade att skillnaden på klassen i jämförelse med den gamla skolan var stor. Föräldrarna kände sig, efter besök på särskolan, oroliga, rädda och skrämda medan barnet tyckte att det var fint och ville börja direkt.

”En skola för alla”

Initialt visste ingen av föräldrarna vad begreppet stod för. Men det framkom att föräldrarna tyckte, båda två, att det är en skola för alla men att särskolan är en del i systemet. Det viktigaste enligt föräldrarna är att eleverna ska känna trygghet och att de blir sedda. En förälder säger att det är lätt att eleverna försvinner i mängden om de inte är utagerande. Lokalintegreringen gör att eleverna har kamrater även i grundskolan genom gemensamma fritidsaktiviteter som till exempel fotboll och innebandy.

Sammanfattning

De tillfrågade kände en tillhörighet organisatoriskt. De intervjuade tyckte det var positivt att få tillhöra en skola med många elever men en elev upplevde det negativt att tillhöra grundsärskolan. Det upplevdes som roligt att få åka på hajker, orienteringar och till Stockholm med alla de övriga eleverna på enheten. Att, som elev, även ha möjlighet att delta i Luciatåget och juldansen ökade delaktigheten så väl som tillhörighetskänslan. Eleverna och föräldrarna kände sig delaktiga i valet av skola och, i ett fall, klass. De upplevde att de kunnat påverka valet av skola. Med hjälp av pedagoger och assistenter, som rör sig bland eleverna på rasterna, har ungdomarna en trygg social miljö även under lunchen och på rasterna. Studie- och yrkesvägledaren menade att ett huvudargument för integrering av sarskolan var att skolpolitikerna i kommunen ville ha en skola för alla. Pedagogerna anser att det ska vara en skola för alla men att det bör finnas olika rum. Föräldrarna anser att det är en skola för alla men att sarskolan är en del i systemet. Det viktigaste enligt föräldrarna är att eleverna ska känna trygghet.

7. DISKUSSION

Under den här rubriken behandlar vi resultatet av våra intervjuer. Detta gör vi utifrån vårt syfte att undersöka hur integreringen av särskoleelever går till på en högstadieskola, våra frågeställningar, styrdokument och systemteori. Som utgångspunkt för diskussionen väljer vi våra ursprungliga frågeställningar:

- Hur ser personalen på grundsärskolan på integrering av särskoleelever i grundskolan?
- Hur ser elever på grundsärskolan på integrering?
- Hur ser föräldrar till elever på särskolan på integrering?
- Hur lever skolan upp till styrdokumentens intentioner?

Vidare kommer vi att spegla skolutvecklingen utifrån det vi fått fram i vår undersökning i förhållande till de tankar som finns i de utredningar som gjorts. Vi kommer även att diskutera de slutsatser som framkommit angående individintegrering av särskoleelever i grundskolan, samt för- och nackdelar för individen.

7.1 Personalen på grundsärskolans syn på integrering av särskoleelever i grundskolan

All personal på enheten är inte eniga då det gäller individintegreringen av särskoleelever. Skolledaren framhåller att integrering av särskoleelever i grundskolan är en förutsättning för att dessa elever sedan ska kunna vara en integrerad del av samhället. Särskolan har samma läroplan som övriga grundskolan vilket innebär att alla elever omfattas av samma värdegrund. Skolledaren hänvisar även till Carlbeck kommittén, som framhåller att utbildningen för elever med en utvecklingsstörning ska få möjlighet att vara inkluderade i en grundskoleklass. Eleverna ska ges möjligheter till inkludering utifrån sina behov och möjligheter. Kommittén anser att hinder som kan finnas för samverkan mellan olika skolformer ska undanröjas. Den kommunala utbildningsplanen framhåller att det ska finnas ett nära samarbete mellan de olika skolformerna. Medan de pedagoger som arbetar nära särskoleeleverna menar att eleven ska vara i centrum, att eleven ska vara delaktig i gruppen utifrån sina förutsättningar samtidigt som Stoll & Fink (1994) dessutom framhåller att en positiv attityd ger större förutsättningar för den enskilde eleven att lyckas. Bronfenbrenner påvisar i mikrosystemet betydelsen av närheten till kända vuxna som kan erbjuda eleven ett rikt och varierat utbud av aktiviteter.

Personalen anser vidare att eleverna ska få möjlighet till utveckling och stimulans i mindre grupp med fasta rutiner och känd personal. En förutsättning för att individ integrering genomförs är att all berörd personal får fortbildning om specifika pedagogiska metoder. Pedagogerna framhöll att även assistenterna behöver utbildning, det är inte alla som har en pedagogisk utbildning i dag. Av intervjuaren framkom att kompetenserna hos pedagogerna behöver utvecklas och vi menar att de behöver få en uppdatering om aktuell och pågående forskning.

7.2 Elever på grundsärskolans syn på integrering

Av de elever som vi har intervjuat så var det en som uttryckte att hon skämdes för sin grupptillhörighet. Hon har kamrater i grundskolan som hon har gemensamma fritidsaktiviteter med. En annan elev kände en tillhörighet med träningsskolans elever under raster. Vi kan då, såsom Hedlund (2005), konstatera att det finns elever som

befinner sig i olika ”gråzoner”. Det är dels de elever som befinner sig mellan att passa i grundsärskolan och dels de i träningskolan. En annan grupp befinner sig mellan grundskola och grundsärskola. För den eleven, som befinner sig i gråzon mellan särskolan och grundskolan, är det extra viktigt att få möjlighet till att vara individintegrerad i grundskolan vid vissa tillfällen. Det man dock bör tänka på är att de särskoleelever som integreras i grundskoleklass ska undervisas utifrån särskolans kursplan. Frithiof (2004) menar i sin forskningsrapport att det är skolans ansvar att se till att det finns alternativa lösningar som passar den enskilde eleven. Han anser vidare att integration förutsätter omprövning av traditionella arbetsätt. Av den lokala skolplanen framgår att ”Särskolan i Västerås är i huvudsak integrerad med övriga pedagogiska verksamheter, där skolformerna har ett nära samarbete med varandra.” (Utbildningsplan Västerås stad 2004-2006, sid. 7)

Problem kan uppstå i mötet mellan elevens behov av tillfredsställelse och omgivningens oförmåga att tillfredsställa dessa. En elevs upplevelse av tillhörighet är viktig och innebär alltid en relation och därför handlar det inte om egenskaper hos enskilda elever eller egenskaper i skolmiljön utan om sambandet där emellan. De sociala relationerna förstärks och utvecklas i närmiljön. Allt eftersom barnet blir äldre har de behov av kontakter med olika individer och kommer successivt att ingå i flera mikrosystem samtidigt. (se fig. sid. 17) Människan har ett känslö- och kunskapsmässigt erfarenhetsutbyte med den sociala och fysiska miljön. Det styrs av hennes behov och motivation att utbyta sådana erfarenheter. Detta i sin tur beror på vad individen kan och vill genomföra. Utvecklingen förhindras om individen inte får någon återkoppling eller är omotiverad. Se Kylén, bil.1.

7.3 Föräldrarnas syn på integrering

De föräldrarna som vi har intervjuat är nöjda med den integrering som deras barn har. En förälder påpekade att barnet hade bytt fritidsklubb, på grund av att det varit en stor och stökig grupp. Träningskolorns fritidsklubb passade bättre för denna elev. Detta tolkar vi som ett tecken på flexibilitet i systemet som gynnar individen och skapar nöjda föräldrar. Olika verksamheter kompletterar varandra och enligt systemteorins mesosystem gynnas eleven av olika relationer i närmiljön, som i sig, bildar ett nytt system. Detta bygger bland annat på en god kontakt mellan hem och skola.

Våra föräldrantervjuer har påvisat att skolsystemet brister då föräldrar får information av skolpsykolog om att barnet har en lindrig utvecklingsstörning. Föräldrarna blir då lämnade ensamma med att fatta beslut om en eventuell annan skolform eller individintegrering i grundskolan.

Vi tror att det för en förälder kan kännas kränkande att barnet blir kategoriserat utifrån sitt handikapp. Vi uppfattar att det finns en upplevelse av att individen försvinner i systemet och att det unika i personligheten försvinner. Vi får aldrig glömma att alla är individer med olika personligheter oavsett diagnos eller inte. Här ser vi att det förekommer en brist då det gäller samverkan kring gemensamma mål. Ett känsligt moment är när eleven byter miljö eftersom den då ingår i ett nytt socialt system, mesosystemet. ”Avgörande för hur övergången förlöper är vilka känslor den omges med, vem som är involverad och hur den försiggår.” Klefbeck & Ogden, 1995, sid. 36. Föräldrar behöver få en tydlig information om de olika rättigheter och möjligheter som finns i samhället för barnet och familjen. Sedan 1994 finns det en lag, (LSS). Lagen om

stöd och service för vissa personer med funktionshinder är en rättighetslag och ett komplement till andra lagar. ”Den omfattar personer med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd, personer med bestående intellektuella funktionshinder efter hjärnskada förvärvad i vuxen ålder samt personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande.” (Brodin & Lindstrand, 2004, sid. 54) Tanken med lagen är att en person med en omfattande funktionsnedsättning ska få stöd i hela sin livssituation.

7.4 Lever skolan upp till styrdokumentens intentioner?

Skolan är medveten om de olika styrdokumentens intentioner. Den kommunala utbildningsplanen säger att grundsärskolan ska vara integrerad i den pedagogiska verksamheten och att skolformerna ska ha ett nära samarbete med varandra. Enligt vårt sätt att se skulle integreringen på den skolan som vi undersökt, kunna definieras som en fysisk och funktionell integrerad skola. En fysisk integrering innebär att särskolans lokaler ingår i samma byggnad som grundskolan. En funktionell integrering är att man delar på de gemensamma utrymmena och att man har några gemensamma aktiviteter för hela skolan. (Söder i Brodin & Lindstrand, 2004)

Då det gäller de gemensamma utrymmena på skolan så har det framkommit att personalen upplever att de har mindre ekonomiska resurser att disponera nu än tidigare. Detta beror, enligt personalen på, att särskolan nu får vara med och betala hyra för alla gemensamma ytorna i den nyrustade skolan. Om vi ser detta i ett systemteoretiskt perspektiv så är det den översta nivån (makro) i systemet som omfattar de övergripande ideologiska, ekonomiska och politiska förhållandena. Vi frågar oss dock om särskolan nyttjar skolbiblioteket i den grad som de betalar hyra för. I undersökningen framkom att man besöker områdesbiblioteket kontinuerligt. Då det gäller datorer så ser vi att det kanske skulle behövas fler än en dator i klassrummet/grupprummet för dessa elever. Datorn är ett bra hjälpmedel för dessa elever.

Vi anser att skolan bör upprätta en plan för hur man kan individintegrera elever i grundskolan. Att preventivt informera klasser och föräldrar kan få positiva effekter som avdramatiserar individintegreringen. Vidare anser vi att det finns behov av fortbildning i att undervisa elever med lindrig utvecklingsstörning. Det gäller för all pedagogisk personal, assistenter och även skolledning. Detta kräver dock en tidsplanering.

7.5 En Skola för alla?

Internationellt finns det ett intresse att försöka att genomföra en inkluderad undervisning i stora delar av Europa. Rapporter från European Agency for Development in Special Needs Education ”... slår fast att inkluderande undervisning eller som det benämns i Charter of Luxembourg (1996), ”En skola för alla – utgör en betydelsefull grund för att försäkra elever i behov av särskilt stöd likvärdiga möjligheter under livets olika skeden (utbildning, yrkesutbildning, anställning och socialt liv). Inkluderande undervisning kräver ett flexibelt utbildningssystem som svarar mot individernas mångfacetterade och ofta komplexa behov.” (sid. 4) Vidare tar rapporterna upp att samarbetet mellan olika skolor främjar inkludering. Man menar att skolors kompetens, organisation och struktur bör vara anpassade för samarbete. Då finns det tillgång till kompetent personal, experter, och en flexibilitet i systemet som gör att man utan större svårigheter kan lösa inkluderingsproblematiken. Man kan jämföra dessa tankar med

Bronfenbrenners makronivå i systemteorin. Där det är de övergripande politiska och ekonomiska förhållanden som påverkar den enskilde medborgaren. Eleven i särskolan påverkas av skolans mål och regelsystem. Eleven måste mötas utifrån sina förutsättningar av pedagoger med insikter om intentionerna i styrdokumentet.

Normaliserings - principen innebär att individer med funktionshinder accepteras i det ”normala” samhället med sina handikapp. Det kommer alltid att finnas elever som har svårigheter att nå kunskapsmålen och därför måste de metoder som används vara avsedda för dessa elever och i det avseendet vara speciella. De ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter som alla andra. Vi menar att strävan efter normalitet börjar redan på Barnavårdcentralen och fortsätter i för- och grundskolan. I en skola för alla sker en utveckling av det demokratiska samhället där alla människor har lika värde och där alla elever känner en delaktighet i sin dagliga skolverksamhet.

7.6 Kan alla inkluderas?

Alla elever kommer till skolan med olika ”ryggsäckar”. Alla bär på egna erfarenheter och förutsättningar för att tillgodogöra sig kunskaper. Under arbetets gång har vi förstått att attityder betyder mycket. Hur eleven bemöts av skolpersonal och kamrater är avgörande för hur den ska känna tillhörighet, delaktighet och social gemenskap. Dessa faktorer anser vi vara grundläggande för att få en fungerande skolsituation oavsett gruppstorlek och eventuell utvecklingsstörning. Vidare anser vi att ett tillåtande klimat är mycket viktigt i klassrumssituationen. Dessutom menar Stoll och Fink att pedagogen ska ha ”ett bry sig om” – perspektiv för att nå alla elever. Eleven ska kunna känna sig delaktig i undervisningen och utifrån sina förutsättningar ha möjlighet att påverka sin skoldag.

Nackdelar med inkludering av särskoleelev i grundskolan kan vara att man sänker förväntningar på särskoleeleven vilket kan medföra att den underpresterar. Vidare kan arbetstempot i klassen vara högt och om eleven saknar rätt hjälpmedel kan detta också räknas till nackdelarna. När det gäller den sociala miljön visar våra erfarenheter att den sociala acceptansen minskar i tonåren. Vi har redan nämnt att det är viktigt med en bra social miljö för att utvecklas både intellektuellt och socialt. I tonårstiden kan det vara svårt att få acceptans och vara en i gänget. Om eleven saknar gruppstillhörighet anser vi att detta kan påverka den inkluderade särskoleeleven negativt såsom vid grupparbete där dess medverkan kan ifrågasättas av andra elever.

Andersson (1999) menar att det finns två skäl till att segregera elever. Dels vill man rädda eleven, dels vill man rädda klassen. Med detta handlande önskar man ordna det så att eleven kan få en bra skolgång och att klassen kan få arbetsro. Fördelar med mindre grupper är att man får en annan arbetstakt med mindre stress och att eleven får en skoldag med fasta rutiner och färre pedagoger. Eleven är synlig i klassrumssituationen och kan inte göra sig osynlig som i en stor grupp. Detta kan stärka elevens självförtroende eftersom den får successiv feedback på det den presterar.

Nackdelar med mindre grupper kan vara att eleven känner sig utpekad och att den blir mer en diagnos än en individ. Det kan ge ett incitament till ett utanförskap som blir livslångt. Avsaknaden att umgås i större grupper och ha möjlighet att lära känna nya kamrater, att känna tillhörighet med de andra eleverna är nackdelar som är svåra att mäta. Men vi vet, genom vår profession och livserfarenhet, att de finns. När man talar

om kommunal skolpolitik finns det alltid en avgörande faktor och det är ekonomin. Vi har uppfattat, under arbetets gång, att de ekonomiska resurserna kan vara avgörande för hur skolarbetet bedrivs. Skolans budgetarbete baseras på elevantalet genom skolpengen.

7.7 Effekter av skolutveckling

Skolutveckling är viktig i ett samhälle som har demokrati och FN:s deklARATIONER om de mänskliga rättigheterna som förtecken. Att utbildningsväsendet bör följa med utvecklingen i samhället är inget konstigt, därför är det nödvändigt med skolutveckling. En skola för alla är en utvecklingsidé som har drivits under några decennier.

En följd av skolutveckling kan vara att skolmiljön blir mer harmonisk när det finns elever med olika behov att ta hänsyn till. Att elever och skolpersonal blir mer medvetna om olikheter och utvecklar en acceptans för det. En effekt av skolutveckling som man kan dra av vårt arbete är att öka möjligheten för en grundsärskoleelev att få möjlighet att individintegreras i en grundskoleklass. Vi tycker att det ska finnas möjlighet för grundsärskoleeleven att få pröva att vara individintegrerad. Detta med tanke på ”gråzonsbarn”. En förutsättning för att detta ska lyckas är att pedagoger och assistenter får en adekvat fortbildning. Det måste till kontinuerlig information om de olika styrdokumenterna liksom special fortbildning av pedagoger och skolpersonal för att få till stånd en förändring. Att skolledare är observanta på integreringsproblematiken är också önskvärt likaså att vikten av att ha en positiv attityd förstärks. Att vilja förändra och få mandat till detta av kollegor och ledning är också en viktig del i individintegreringsprocessen.

7.8 Reflektion över genomförandet och framtida forskning

En analys av vårt arbete är att Bronfenbrenners systemteori visar på hur alla barn kan utvecklas om de får möjligheterna. Alla delar i systemet är viktiga för att få en bra helhet. Ungdomar med en lindrig utvecklingsstörning ska få samma möjligheter till utveckling, detta poängteras även i FN:s deklARATIONER om de mänskliga rättigheterna och Barnkonventionen.

På den skolan som vi genomförde vår undersökning fanns ingen elev som var individintegrerad i en grundskoleklass. Detta hade varit intressant utifrån vårt sätt att se på skolutveckling. Skolan vi undersökt har endast haft en miljöintegrerad grundsärskola under tre års tid men vi har förstått att förändringar i skolan tar mycket tid. Vi ser ändå att skolan är på väg mot en individintegrering av sarskoleelever i grundskoleklass.

Vi kan konstatera att vi fått ett positivt och vänligt bemötande av all personal på enheten. Vi har fått hjälp med att knyta kontakter med föräldrar och elever som var villiga att intervjuas. Skolpersonalen har avsatt tid för oss så att vi kunnat genomföra våra undersökningar på ett bra sätt.

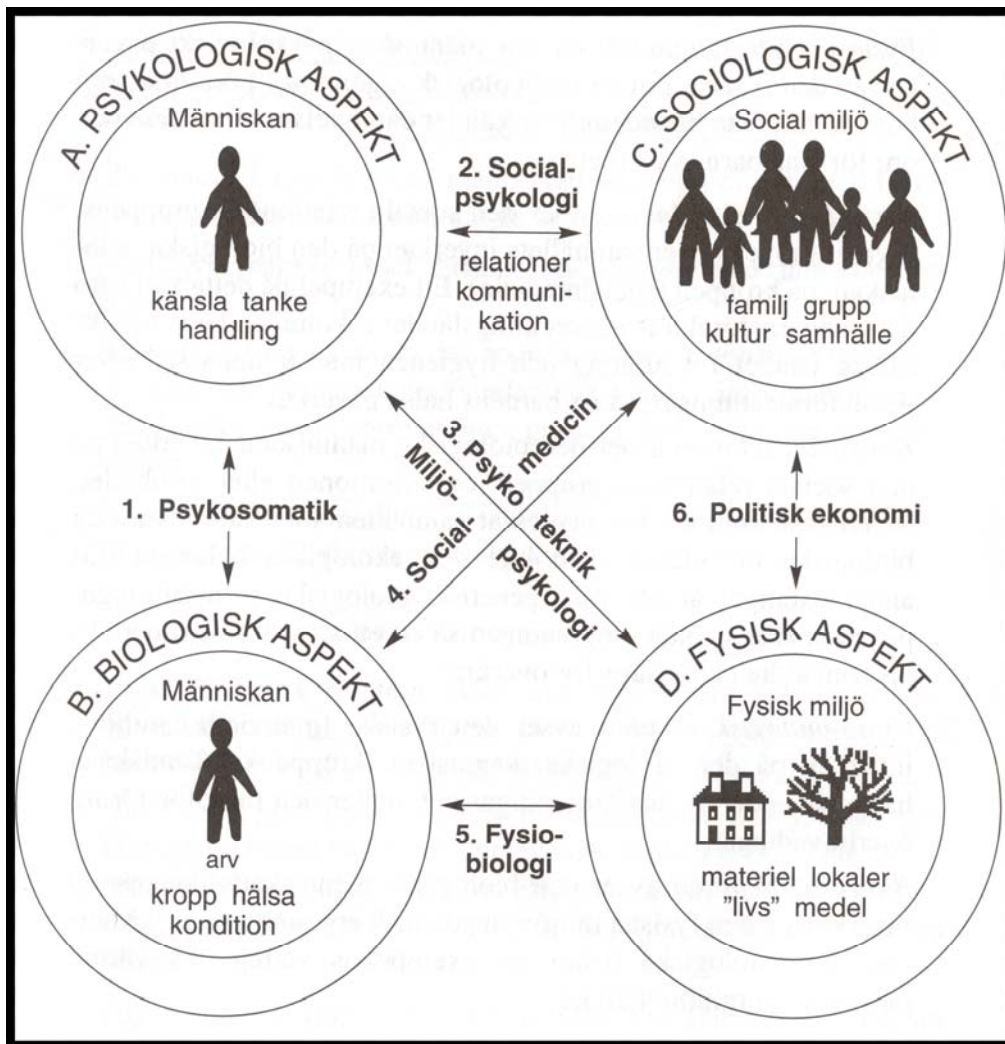
Vi är medvetna om att vi kunde ha formulerat mer precisa frågor för att bättre passa vårt syfte. Vi tänker då främst på elev delen. Vidare hade det varit intressant om vi hade intervjuat fler elever och fått elever från alla årskurserna. Det hade även varit intressant att intervjuva flera föräldrar. En grupp som saknas i undersökningen är elevassistenterna. Där ser vi möjligheter till en utveckling av uppsatsen. Det vore även intressant att få möjlighet att göra en uppföljning av de intervjuade ungdomarna när de kommer till gymnasieskolan. Ett syfte kunde vara att se hur individintegreringen fungerar när man

närmar sig vuxenlivet. Ett ytterliga framtida forskningsområde kan vara att undersöka elever med lindrig utvecklingsstörnings fritidsaktiviteter.

Referenslitteratur

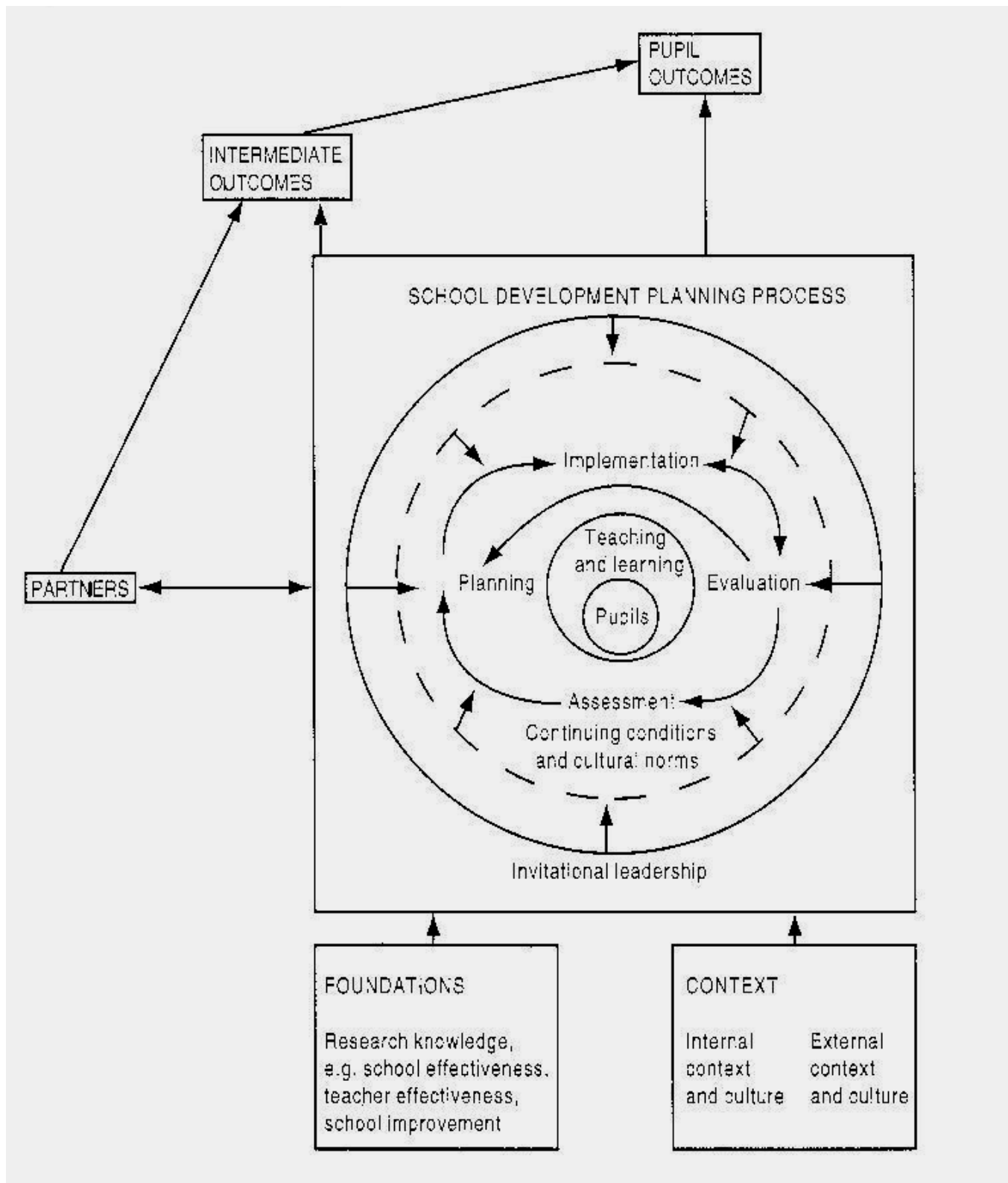
- Andersson, I (1999). *Samverkan för barn som behöver*. Stockholm: HLS förlag.
- Andersson, B-E (2000). *Spräng skolan!* Halmstad: Brain Books.
- Backman, J (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Berg, G., Scherp, H-Å (red.) (2003). *Skolutvecklingens många ansikten*. Stockholm: Liber Distribution.
- Björklid, P., Fischbein, S (1996). *Det pedagogiska samspelet*. Lund: Studentlitteratur.
- Brodin, J., Lindstrand, P (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- European Agency for Development in Special Education (2003). *Huvudprinciper för inkluderande undervisning*.
- Franke, A (1999), *Praktikhandledning – att låta lära och att lära ut*. Lund: Studentlitteratur.
- Fritihof, E (2004). *Det didaktiska mötet mellan grundskolan och särskolan*. En studie om grundskollärares uppfattning om grundsärskolan och barn i behov av särskilt stöd. Växjö universitet, Institutionen för pedagogik. Växjö: Allkopia.
- Gunnarsson, B (1999). *Lärandets ekologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Göransson, K (2004). *Barn som blir elever – om olikheter, undervisning och inkludering*. ALA Stiftelsen, Specialpedagogiska institutet.
- Klefbeck, J., Ogden, T (1995). *Barn och nätverk*. Stockholm: Liber utbildning.
- Kommunen sätter fel elever i särskolan. (2005, 23 september). *Dagens Nyheter*, sid.8
- Läroplanen för grundskolan, Lpo 94. Skolverket, 1994. Stockholm: Fritzes förlag.
- McDougall, J., DeWit, D., King, G., Miller, L., Killip, T. "High School-Aged Youths' Attitudes Toward their Peers with Disabilities: the role of school and student interpersonal Factors" *International Journal of Disability, Development and education* Vol. 51, No.3, September 2004. Sid. 287- 313.
- Meijer, J. W (2003). *Inkluderande undervisning och goda exempel*. Middlefart: European Agency for Development in Special Needs Education.
- Molin, M (2004) *Att vara i särklass – om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan*. Linköpings universitet.
- Nirje, B (2003). *Normaliseringsprincipen*. Lund: Studentlitteratur.
- Orlenius, K (2001). *Värdegrunden – finns den?* Malmö: Runa förlag.
- SFS, Skollagen (1985:1100) <http://www.skolverket.se> 070217.
- Skolverket *I Särskola eller grundskola?* Regeringsuppdrag Särskola mars 2002. Dnr. 103404.
- Skolverket *Hur särskild får man vara?* En analys av elevökningen i särskolan. Dnr. 2000.2037.
- SOU 2004:98 *För oss tillsammans, om utbildning och utvecklingsstörning*. Stockholm: Fritzes förlag.
- SOU 2003:35 *För den jag är. Om utbildning och utvecklingsstörning*. Stockholm: Fritzes förlag.
- Specialpedagogik (2005) nr.6 *Integrering är inte inkludering*, sid. 19
- Specialpedagogisk tidskrift, Att undervisa (2006) nr.3 *En skola för alla*. sid. 5-11
- Stoll, L., Fink, D (1995). *Changing our schools*. Great Britain, Suffolk: St Edmundsbury Press.
- Särskolan – träningskolan och grundsärskolan. Kursplaner, timplaner och kommentarer. Tredje upplagan, 1999. Stockholm: Fritzes förlag.
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk och vetenskaplig forskning*. <http://www.vr.se/download> 070217.

Bilaga 1

Individens samspel med miljön, en helhetsstruktur enligt Kylén.
(Björklid och Fischbein, 1996, sid.14)

Bilaga 2

(Stoll & Fink, 1995, sid. 187)

Bilaga nr 3

Mälardalens Högskola

ISB, Peter McNamara

Helena Arfvidsson, Maud Florén

Mars 06

Vi gör ett arbete som är sista momentet i vår magisterutbildning. Den här intervjun ligger till grund för vår c-uppsats som vi producerar under våren på Mälardalens högskola. Vi är tacksamma för att ni ställer upp och delger oss era erfarenheter och kunskaper om ert arbete. Vår förhoppning är att det kan bidra med att klargöra hur integrationen av grundsär i grundskolan ser ut i verkligheten.

Intervjun kommer att ske på följande sätt: Den intervjuade får de skriftliga frågorna i förhand. Vi kommer att använda oss av bandspelare för att undvika missförstånd.

Intervjufrågor till personal på grundsärskolan:

1. Hur uppfattade du uppdraget om integreringen innan flytten till XXXXXX?
2. Hur stämde dina förväntningar med verkligheten när sammanslagningen realiserats?
3. Kan du beskriva hur integreringen ser ut idag? Ämnen, klasser, personal.
4. Har gruppens storlek någon pedagogisk betydelse?
5. a) Kan du beskriva hur nya elever tas emot?
b) Kan du beskriva vilka förberedelser som görs?
c) Finns det några tankar kring gruppens sammansättning? Genus, ålder?
6. Vad anser du är acceptabelt antal elever i en klass? Ekonomikonflikt?
7. Hur tycker du att styrdokumentens intentioner kommer till tals i skolvardagen? Vad görs ur elevperspektiv?
8. Kan du beskriva hur du ser på utbildning och kompetens?
9. Beroende på svar. Tycker du att du räcker till i skolarbetet?
10. Kunde något gjorts bättre vid integreringen, sammanslagningen mellan de två grundskoleformerna? För personalen på grundsär? För eleverna ?
11. Vilka fördelar och nackdelar finns det med att integrera sarskoleeleven i grundskolans undervisning enligt dig?

Bilaga 4

Mälardalens Högskola
Institutionen för Samhälls- och Beteendevetenskap
Skolutveckling Handledare: Laila Niklasson,
Studera nde: Helena Arfvidsson och Maud Florén

060913

Brev till föräldrar vars elever vi planerar att intervju a.

Vi skriver en C-uppsats i ämnet skolutveckling. Syftet med uppsatsen är att ta reda på hur integreringen av grundsärskoleelever överrensstämmer med styrdokumentet.

Vi vill därför intervju a ditt barn om hur det upplever sin skolsituation. Intervjun kommer att äga rum på skolan, under skoltid. Vi kommer att använda bandspelare. Vi räknar med att detta kommer att ta ca 20 minuter. Vi lovar att intervjumaterialet inte kommer att användas till andra ändamål än till denna uppsats.

Eleven och ni som föräldrar har givetvis möjlighet att tacka nej till deltagande. Men vi hoppas på er medverkan.

Vi har fått sanktion av skolledningen att genomföra detta.

Vid eventuella frågor är ni välkomna att höra av er till någon av oss.

Helena Arfvidsson Maud Florén

Tack på förhand!

Ringa in det alternativ som passar!

Vi samtycker till intervju

Vi vill inte att vårt barn intervjuas

.....
Målsmans underskrift

Bilaga 5**Elevfrågor**

- 1. På vilken skola gick du tidigare?**
- 2. Kan du beskriva hur det var när du började här?**
- 3. Vilken klass går du i nu?**
- 4. Vad heter dina lärare?**
- 5. Hur många klasskamrater har du? Är du mer tillsammans med någon?**
- 6. Vilken aktivitet under skoldagen är roligast?**
- 7. Vad är du bäst på?**
- 8. Har du något ämne i en större grupp eller annan klass?**
- 9. Äter du i skolrestaurangen? Hur går det till? Får ni sitta vart ni vill?**
- 10. Vad gör du på rasterna? Vilka kamrater brukar du vara med?**
- 11. Vad är bra på skolan? Vad kan bli bättre?**

Bilaga 6**Intervju frågeguide föräldrar**

1. Hur upplevde ni skolgången på den förra skolan? Före och efter utredningen.
2. Vilken information om grundsärskolan fick ni innan barnet började?
3. Stämde den information du fick med verkligheten?
4. Kunde ni påverka valet av skola?
5. Vilka förberedelser gjordes inför bytet av skola?
6. Vad anser du som förälder på elevgruppens storlek? Personaltätheten?
7. Vilken integrering med grundskolan görs för ditt barn?
8. Känner du till begreppet ”en skola för alla”? Vad anser du om detta?
9. Vilka fördelar finns det för särskoleeleven med integrering av särskoleelever i grundskolans undervisning?
10. Vilka nackdelar finns det med denna integrering?

